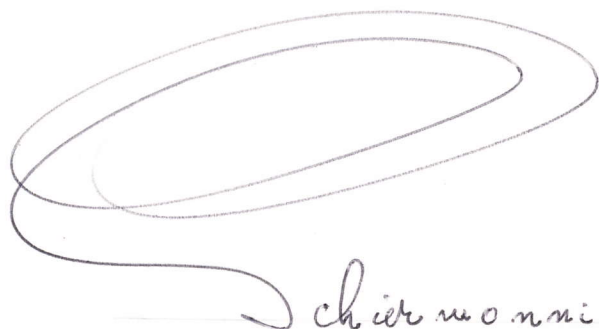

Schiermonnikoog

Langestreek.

Situatie 1909. Het 2^e huis is van Yje Teerdstra. Hij staat zelf in het stek. Dit huis was vroeger van Petje Hoekstra. Dubblinge. Van de vroegere brede steeg is bijna niets meer terug te vinden (aan de Westkant). Het 3^e huis was voorheen de boerderij van Jilke Visser; thans woonhuis van de familie Blaike Visser.

Foto van Eberdina Elgersma (Dina Elgersma),

* 24-1-1864 Riessens † 19-12-1949 Schiermonnikoog.

zij trouwde op 22-5-1891 met de timmerman Tjeerd Wiebema,

* 24-9-1861 Schiermonnikoog † 23-10-1943 Schiermonnikoog.

Het echtpaar woonde aan het Westelijk gedeelte van de Langestreek.
Tjeerd en Dina hadden 2 dochters. Dochter Grietje geboren
in 1892 is in 1917 getrouwd met bakker Germit Ritzema
nab Klooster buien prov. Gronien. Dochter Gerina geboren
in 1893, is in 1894 overleden.

Thijs	Anke	Ambrosius	Tjeerd	Pietje	baardrij
Teunema	ytje	Dubblinge	Wiebema	Hoeckstra	Lilke Visser
				Dubblinge	

Schilker

Kooistra

later

getrouwd met

H. Wösten

Klein-zoon Tjeerd Ritzema is met een zoon en woont
nu in het huis van zijn grootvaders.

foto ± 1905 bij het huis van Pietje aan de Langerbreck. Links Aukje
rechts Pietje

IN DIT EILANDER HUIS AAN DE LANGE STREEK
WOONDE VAN 1875 TOT 1897 DE FAMILIE
COPPEN.

VAN 1897 TOT 1921 IS HET HUIS BEWOOND
GEWEEST DOOR SCHIPPER AMBROZIUS
DUBBLINGA EN ZIJN VROUW HENDERIKA BAKKER.
IN 1922 WORDT HET HUIS GEKOCHT DOOR
SCHILDER FOKKE KOOISTRA.

Het huis van de familie Coppem.

Voor het begin van deze vertelling gaan we driekwart eeuw in het verleden terug naar Nes (West Dongeradeel) van waaruit de in 1897 geboren **FOKKE KOOISTRA**, huisschilder, omstreeks 1915 tijdelijk naar Schiermonnikoog overstak om de nieuw gebouwde chr. school met het bijbehorende meestershuis, gelegen aan de Badweg, in de verf te zetten. De jonge vrijgezel **FOKKE** vertegenwoordigde toen al zijn vader, daar **KOOISTRA** senior zelf het schilderwerk aan het schoolcomplex bij inschrijving had aangenomen.

Door het uitstekende werk wat **FOKKE KOOISTRA** leverde werd hij in de jaren rond de eerste wereldoorlog door verschillende eilanders gevraagd voor hen schilders werkzaamheden te verrichten.

Zo langzamerhand begon **FOKKE** een goede boterham op het eiland te verdienen en hij was dan ook van plan zich blijvend op Schiermonnikoog te vestigen.

Hij trouwde in 1921 met zijn meisje **JANKE DE HAAN**. **JANKE** was in 1899 in **METSLAWIER** GEBOREN. Om deze kleine familie historie voort te zetten en af te ronden, moeten we echter ook vertellen van een tragische gebeurtenis op 9 april 1921 toen de eilander reddingboot bij een reddingspoging kapseide waardoor schipper **AMBROZIUS DUBBLINGA** en oudgezagvoerder **DOUWE VISSER** om het leven kwamen.

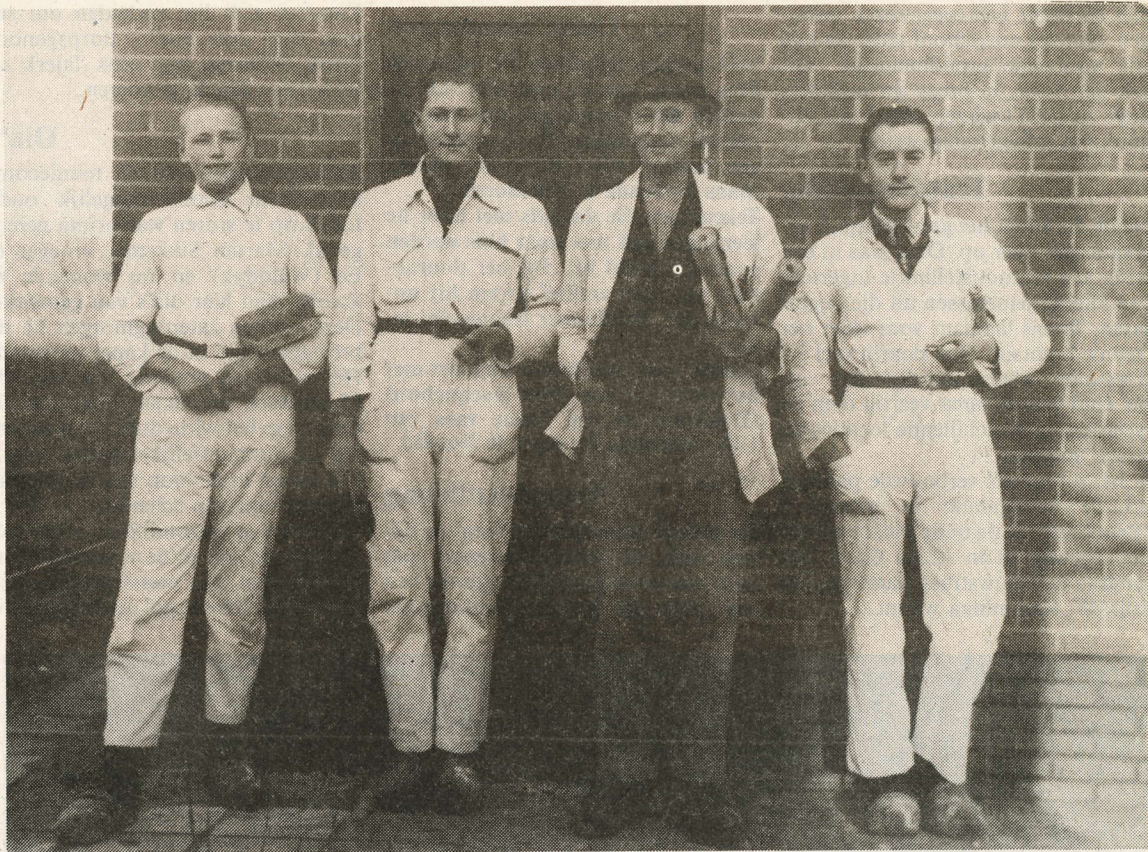
Schipper **AMBROZIUS DUBBLINGA** en zijn vrouw **HENDERIKA BAKKER** woonden aan het westelijk gedeelte van de Langestreek. (zie pagina 70, onderste foto, van het boekje 'Schiermonnikoog van vroeger...') Uit een oude koopakte blijkt dat het echtpaar **DUBBLINGA-BAKKER** hier sinds 1897 woonde en dat hetzelfde huis volgens een nog oudere koopakte uit 1875 in de periode 1875 - 1897 bewoond geweest is door een zekere familie **COPPEN**.

Na het overlijden van schipper **AMBROSIUS DUBBLINGA** verhuisde de weduwe **HENDERIKA DUBBLINGA - BAKKER** naar een huis aan de Langestreek oostelijk gedeelte, ten oosten van het glap naar de Molendijk (Dit huis wordt thans bewoond door de familie **HAAIKE BOERSMA**).

Het huis waarin **AMBROZIUS DUBBLINGA** en **HENDERIKA BAKKER** hadden gewoond kwam

Uit de oude foto-dooos

DOOR BRAM SPIER

Nes (W.D.) - Metslawier - Schiermonnikoog

De familie Kooistra

Schilder **FOKKE KOOISTRA** en zijn drie zonen v.l.n.r. (in witte overalls) **GERRY** woont thans in Canada; hij is daar ook schilder. **JOHANNES** heeft een schilders en stoffeerbedrijf op Schiermonnikoog. **JOOP** overleden in 1988.

De foto is precies vijftig jaar geleden gemaakt door **JOTSJE HOEKSTRA** die een winkel had aan de Badweg.

leeg te staan en werd in 1922 voor f 1.400,- gekocht door de pas getrouwde schilder **FOKKE KOOISTRA**.

Al spoedig na de aankoop trokken **FOKKE** en zijn jonge echtgenote **JANKE DE HAAN** in het met klimop begroeide eilander huis, een z.g. half eilander huis.

Aan de achterkant, aan de noordkant van het pand werd acht jaar later een werkplaats met magazijn ge-

bouwd, terwijl in 1934 aan de zuidkant een ingrijpende verandering plaats vond. Het oude eilander huis werd nl. afgebroken en vervangen door een voor die tijd zeer modern woonhuis.

Het schildersbedrijf van de familie **KOOISTRA** is gedurende een lange reeks van jaren in het pand aan de Langestreek tegenover de gereformeerde kerk gevestigd geweest.

Vader en moeder **KOOISTRA** hadden behalve drie zonen ook nog twee dochters. De jongste dochter heeft ons voor deze vertelling veel informatie verschaft.

Als interessante bijzonderheid kan verder nog worden vermeld, dat de bekende kunstschilder en beeldend kunstenaar **JO RISPENS** uit Nes (D) ooit nog als jong maatje in de leer is geweest bij **FOKKE KOOISTRA**.

Onlangs werden we na de publicatie van een foto van het Jacobspad gebeld door een echtpaar dat in het bezit was van een prachtig schilderij voorstellende een afbeelding van 'De tweede dennen' en zeer belangstellend naar de kunstschilder JO RISPENS informeerde.

Het bedrijf van FOKKE KOOISTRA op Schiermonnikoog is voortgezet door zoon JOHANNES die zijn schilders en stoffeerbedrijf heeft gevestigd aan de Langestreek om de Noord en zijn woonhuis aan de Zuid. Het huis staat op dezelfde plek als het voormalige woonhuis van het echtpaar HEINE KRUISINGA sr. en REINTJE TEENSMA. Het is het zesde huis ten oosten van Henderika's Glap (het glap naar de Molendijk). Van het laatstgenoemd echtpaar is zeer recent nog een foto gepubliceerd.

Een 26-jarige FOKKE KOOISTRA is te zien op pagina 60 van het boekje 'Schiermonnikoog van vroeger' (2e persoon van links). Verschillende oude foto's waarop de in dit verhaal genoemde huizen zijn afgebeeld mochten we door medewerking van geïnteresseerde lezers aan de eilander verzameling toevoegen. We zijn hen zeer erkentelijk en zullen deze foto's met de bijbehorende vertellingen zo spoedig mogelijk publiceren.

Aan bovenstaand verhaal hebben o.a. meegewerkt AUKJE M. FABER - KOOISTRA en JOHANNES KOOISTRA. Hartelijk dank! Voor uw commentaar zijn we steeds bereikbaar via 05193 - 1670.

Bij de werkplaats van Fokke Kooistra, 1940

NA HET OVERLÛDEN VAN SCHIPPER AMBROZIUS
DUBBLINGA WORDT HET HUIS AAN DE
LANGESTREEK IN 1922 GEKOCHT DOOR DE
HUISSCHILDER FOKKE KOOISTRA.

OM DE NOORD WORDT IN 1930 EEN WERKPLAATS
GEBOUWD.

IN 1940 POSEREN BIJ DEZE SCHILDERSWERKPLAATS
FOKKE KOOISTRA MET ZIJN 3 ZONEN V.L.N.R.
GERRY, JOHANNES EN JOOP VOOR FOTOGRAAF
JOTSJE HÖEKSTRA.

OLFO FOTO

† Kooistra op weg naar een klant met rollen vloerbedekking. De foto is afkomstig van zijn dochter G. Boomsma - Kooistra Nylansdyk 128 (8931 GN) Leeuwarden. Grietje Boomsma - Kooistra is een zuster van Aukje Faber - Kooistra, eliddeu streek, Schiermonnikoog.

Grietje Boomsma - Kooistra is geboren 1-11-1930.

Uit de oude foto-doos

DOOR BRAM SPIER

Lioessens - Schiermonnikoog

De Scheepstra's

In het begin van de jaren twintig (misschien nog iets eerder) vertrekken uit Lioessens **JITZE SCHEEPSTRA** en **SJOUKJE DIJKSTRA** om over te steken naar Schiermonnikoog. Aanvankelijk vestigen ze zich na hun aankomst op het eiland aan de Middenstreek. Later verhuist het echtpaar naar een huis aan het West-end van de Langestreek, waar eens de weduwe **PIETJE HOEKSTRA** heeft gewoond (in ditzelfde pand woont thans **JAN EYES TEERDSTRA**).

Nog weer later, omstreeks 1927 verhuist het gezin **SCHEEPSTRA** verder in westelijke richting en komt dan te wonen in een huis waarin **AUKE YTJE** in ieder geval in 1924 nog haar winkeltje had (de weduwe **Ytje of Ietje** van de in 1902 overleden **AUKE DE BOER**). Zie de foto's in het boekje Schiermonnikoog van vroeger bladz. 70 en 71.

Ytje is in 1927 overleden (tijdens het schrijven van dit verhaal krijgen we vanaf het eiland bericht dat het gezin **SCHEEPSTRA** ook nog aan de Langestreek heeft gewoond in het 2e huis ten oosten van het pad naar de Nooist Tuer.)

Op de vandaag geplaatste foto die in de zomer van 1927 of 1928 is gemaakt ziet u het gezin **Scheepstra** voor hun huis aan de Langestreek waarin eerder **Auke Ytje** heeft gewoond (overleden 162-1927). Behalve het gezin **SCHEEPSTRA**, moeder **SJOUKJE**, vader **JITZE** en hun kinderen **LIPKE** en **BOUKJE**, staat verder nog op de foto hun huisgenootje **GRIETJE V.D. WERF** (geheel links).

Aan de rechterkant van de foto is nog juist een gedeelte van het huis te zien waar de schipper van de roeiredingboot **Ambrozius Dubblinga** en zijn vrouw **Henderika Bakker** vroeger hebben gewoond. In een eerder verschenen verhaal vertelden we u, dat **Ambrozius Dubblinga** in 1921 bij een reddingsactie is verdrongen (30 april 1921).

In het huis van **Ambrozius Dubblinga** vestigde zich later het gezin **KOOISTRA**. Het zuidelijk gedeelte van dit pand met de voorgevel aan de Langestreek (tegenover de gereformeerde kerk) werd in de jaren 1937/1938 radicaal verbouwd.

● In de periode dat **CORNELIS VISSER** jachtopziener was werd **JITZE SCHEEPSTRA** hulp jachtopziener en opzichter algemeen onderhoud boerderijen en landerijen

van de graaf **VON BERNSTORFF** (1923 of 1924). Toen **CORNELIS VISSER** in 1928 wegens ziekte werd afgekeurd werd hij als jachtopziener opgevolgd door **JITZE SCHEEPSTRA**.

Het pad dat ten noorden van het kampeerterrein **SEEDUNE** door de 2e dennen en vervolgens tussen paal 6 en 7 bij het strand uitkomt is naar hem genoemd. Naar **CORNELIS VISSER** is het pad genoemd dat bij de 1e dennen noordoost-waarts in de richting van de **BERKENPLAS** loopt en nog voor de **Berkenplas** naar het noorden afbuigt.

● **JITZE SCHEEPSTRA** werd in de beginjaren dertig als jachtopziener opgevolgd door **JOH. DE JONG**. **Jitze Scheepstra** was een neef van de vader van **KLAAS SCHEEPSTRA sr.** van Oostmahorn.

Met dank aan:

Lipke Scheepstra, Amersfoort; **Tjitske Scheepstra**, Anjum; **Annie Visser** - Kalfsbeek; **Johannes Kooistra**; **Roelfje de Jong**, alle drie Schiermonnikoog; **Ede Jeppe Visser**, Santpoort, besluiten we deze vertelling.

Voor aanvullende informatie of correcties zijn we steeds bereikbaar via 05193 - 1670.

Jacht of diener Schierman reboog tot 1939

Cornelis Visser (1840 - 1935). Trouwde in 1896 met Anna van der Aalen, * 1852 in Dautkamp. Ze woonden aan de Kungestreek Oost in het Noordelijk gedeelte van een huis schuin tegenover Pathmos. Aan de Alst kant woonde Theunis Geerts Mellenma en aan de Oostkant Tjebbe Smids. (later eigendom van Tjebbe de Bakker).

Het huis was erg oud, maar droog en schoon.

Omstreeks 1907/1908 woonde jacht of diener Cornelis Visser met zijn vrouw in een huis bij de Burg of Burcht.

Naast Cornelis Visser was voor de 1^e Wereldoorlog Aant Reiding hulpjacht of diener. Aant Reiding bleef hulpjacht of diener tot een tijd huwelijk met Kaatje (Catharina Visser).

De volgende hulpjacht of diener was Groendijk, de vader van Wyb Groendijk; hij kwam van eidsland, Ter-schelling.

Na Groendijk werd Scheepstra hulpjacht of diener en of richter algemeen onder hand boerderijen en landerijen van Graaf van Bernstorff. (omstreeks 1923 of 1924).

± 1928/1929 werd jacht of diener Cornelis Visser wegens ziekte afgekeurd en werd Scheepstra jacht of diener.

In 1932 werd Scheepstra als jacht of diener opgevolgd door Johannes de Jong. (knaam van Kortenhof, Yneltstein)

Schiermonnikoog. Ned. Herv. Kerk.

Witgave H. Zeilunga

Mooi Dorpslaantje Schiermonnikoog

foto en witgave Toto v.d. Peijl jr.

Langestreek westelijk gedeelte foto ± 1930 (1933?)
Oostreeks dat jaar werd het Woonspad langs het
plaats over besloten.

- 1 witte huisje (half) Kena de Boer. Dochter van
Tyman de Boer
- 2 Wopke Tenenaga met zijn ouders. Kater Tiete Te-
nenaga met haar man Snellenaars.
- 3 familie v.d. Geest; later familie P. Visser (ex
haar van de 1^e boerderij)
- 4 Groot moeder van Jan Hivius Visser. Kater Jo Dijk,
dochter van H. Dijk (directeur de vaart school)
- 5 wed. Tanke Dobbenaga - Jaarsma tot ± 1925.
Kater Wed. Seoske Visser. v.d. Vae met Jan.
als laatste haar dochter Aukje Visser. Visser
- 6 De Baxer.

De Studio foto die in 1908 in Rotterdam is gemaakt van de jongeman met feer is een afbeelding van W.R. Tenenqa, die ook de afzender van de kaart is.

W.R. Tenenqa is Willem Reinbert Tenenqa, een broer van Wopke Tenenqa.

De vader heette Reinbert Tenenqa. De voornaam van de moeder was Reintje. (Reintje Witman)

De vader werd Reinbert van got Rintj (grote Reintje) genoemd, ter onderscheiding van een andere Reintje die Rytj Rintj werd genoemd.

Rytj Rintj was de moeder van Heine Kreisinga.

W. R. Tenenqa is niet oud geworden. Hij was vrouwel met zijn nicht Jacqueline Tenenqa. Zij was onderwijzeres Openbare Hogere School.

De kaart is in 1908 van Rotterdam verzonden naar de Weduwe Hoekstra Langestreek Scheer manneboog.

Waarom zou deze man Wopke zelf niet kunnen zijn? Wopke was in 1908 toen de kaart werd verzonden 20 jaar. (geboren 14 September 1888). Broer Willem was ± 4 jaar jonger en zou in 1908 ± 16 jaar geweest zijn. De man op de foto lijkt eerder 20 dan 16¹⁵ jaar! Wopke had op jonge leeftijd een vol gezicht. Willem had een wat slijp gezicht (kin) zoals zijn vader. afisschen tekende Wopke ook met W.R. Tenenqa.

Is nog in onderzoek! W.R. Tenenqa is geboren in 1893.
(29-11-1893)

besluit :

het zekerheid is niet te zeggen wie of deze foto is
afgebeeld. Volgens de leeftijd moet Wopke op
deze foto staan. Wopke is in 1908 20 jaar.

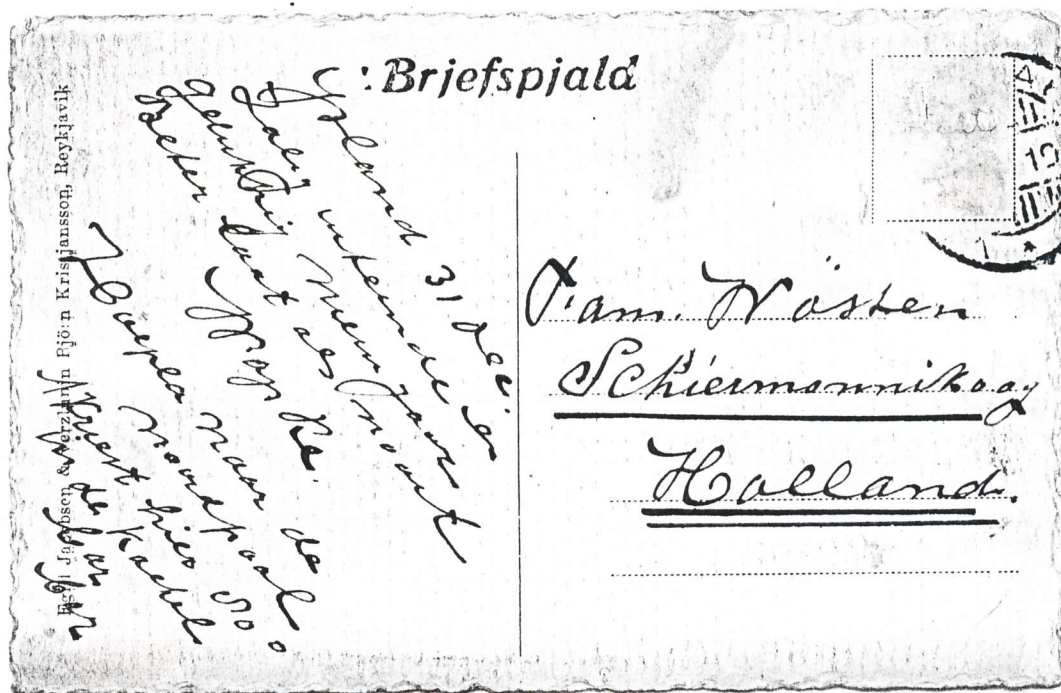
Volgens het handschrift kan de jongeman van de
foto Wopke niet geweest zijn en is hij Wopke's
jongere broer : Willem Hendert Tenenka.
klopt!

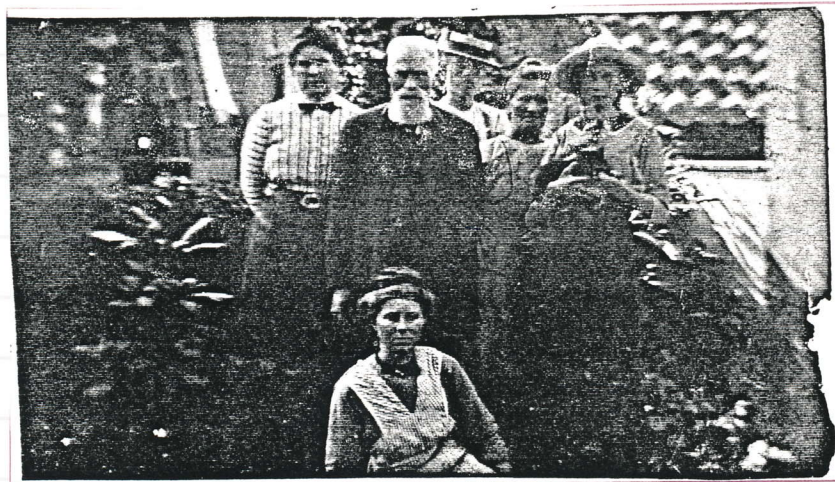
Zoo is het hier Hafis á Seydisfirði in de hands dagen

Handschrift van W. R. Tienstra (jongere broer van Wopke.) Dit is een kopie van de achterkant van de of de vorige bladrijde gehechte foto.

Handschrift van Wopke. Hij ondertekent met zijn voor naam voluit. Dit is een kopie van de achterkant van een kaart, die niet in deze verzameling voorkomt.
 ← later wel!

Jacob Olsen Tenunga

1832 - 1918

Copie van een foto die aantreft de eenwinsten op Schier.
man in hoop is genomen.

De foto is met de eigenaar Jacob Olsen Tenunga mee-
geëmigreerd naar de U.S.A. (voor de 1^e Wereldoorlog)

De bestaanden van Jacob Olsen Tenunga (o.a. Cornelia
Tenunga) in de States zijn bezig een Stam boom
en een familie kroniek samen te stellen en
sturen regelmatig een "News letter" naar alle
Tenunga's (voor Trouw beheid) en aangetrouw-
de familie leden die over de wereld zijn ver-
spreid.

Op de foto staande van links naar rechts:

Neltje van Assen-Tenenga, Jacob Oelsen Tenenga, Willem Tenenga, Reintje Tenenga-Hitman, Wiesje Drayer.

Knippen: Tjietje Tenenga, later Tjietje Snelbeman-Tenenga.

In de Dorps boede nr 2 van 30 December 1947 staat haar naam vermeld als Tiete van Got Rentj (in een brief van 18 december verzonden uit Schiedam)
Tij is een zusster van Wopke Tenenga.

foto is genomen op Schiermonnikoog augustus 1910(?)

v.l.n.r.

Neeltje van Assen - Fenenga
Jacob Oelsen Fenenga
Oelson

1832 - 1918

overleden in de U.S.A.

Willem Fenenga
Reintje Fenenga - Hitman
Wiesje Drayer

liggend:

Tjietje Fenenga later Tjietje Snelleman - Fenenga

wordt ook genoemd Tiete
woont in iider gevel dec. 1947
in Schiedam

Dorpsbode 1^e jaargang nr. 2
Tiete van got Renty.

Photo:

Van links naar rechts:

Neeltje van Assen - Fenenga

Jacob Oelsen Fenenga.

Willem Fenenga

Reintje Fenenga - Hitman.

Wiesje Drayer.

Liggend: Tjietje Fenenga
Later Tjietje Snelleman - F.

THE BALLAD OF SCHIERMONNIKOOG

BY
ALICE FENENGA

Among the dunes of Schiermonnikoog
There lived a monk, a grey gown'd rouge,
Who on this island in the sea
Engaged in evil piracy.

Alone he lived upon the wild,
Swamp, bog, and a frozen creek;
She was a maiden, slight and fair,
With soft sad eyes and ringlet hair.

Her kin had drowned, but Maid Marie
The monk had rescued from the sea.
She was a prisoner on the isle,
And many, many a stormy tide

Did dearly stretch the foaming sea
Between her and the mainland free.
Upon this isle in days of yore,
When blinding breakers lashed the shore,

When black clouds in their fury rolled,
When ocean winds blew strong and cold,
And ships, sea tossed with cattered sail,
Could not withstand the fearful gale,

There many a sailor saw too late
The treacherous rocks of Devils' Place.
On such wild nights the pirate fox
Led forth an ancient, crippled ox,

Around whose neck he fixed a light-
A lantern gleaming in the night.
And all along the shore he led
The ox whose halting, hobbling tread

Did in the black and murky night
Bob up and down the lantern light.
And sailors in distress afar
Misook the light for harbor star-

Or life buoy shining in the dark,
A haven safe from storm to mark.
Their boats were dashed upon the stones,
And grief reigned sad in desolate homes.

Alas, the seamen's fearful face-
Ship-wrecked to chat on Devils' Place.
The pirate, that avaricious man,
He swiftly to the wrecked ships ran

With evil eye and bloody hand
He dragged the spoils upon the sand.
The lovely damsel, Maid Marie,
Had seen the rude monk's piracy.

Long afterward upon the face
Of those lost men she'd contemplate.
In dreams at night she heard their cries
And tears fell from her soft sad eyes.

One day as on the shore she stood
The monk being inland, gathering wood;
She saw afar two white sailed boats
And sailors clad in fishers coats.

It was a bright and sunny day.
No waves rose high, no clouds loomed grey.
She climbed upon a sand dune high-
A silhouette against the sky.

Aloft she waved her kerchief white
To thus attract the sailors' sight.
And swiftly then they made their way
And landed in a sheltered bay.

To them she told her grievous tale
With tearful eye, her fair face pale.
Of how the monk, that wicked rouge,
Had wrecked the ships on Schiermonnikoog.

The fishermen with scouling men
And anger hot at such a scheme,
Dragged forth the monk to their ships mast
With heavy ropes they tied his fast.

In dungeon deep across the main
They bound the thief with ball and chain.
No more at night upon the rocks
Doch tread the ancient, crippled ox.

And still on Schiermonnikoog is told
The tale of that rude pirate bold,
And Maid Marie, the maiden fair
With soft sad eyes and ringlet hair.

In a safe place, even if it's just a box of papers that are important to you.

Now, for a bit of information on what I've done. I have approximately 300 names of relatives, from next of kin to 7th removed cousin. Perhaps 300 names of relatives, from next of kin to 7th removed cousin. Perhaps further removed than that, I haven't had the time to check. Many of these people I am missing one or more of the following on; birth, marriage and death dates, spouse's name, children, or life history. Many people have written, and either given me information I was looking for, or addresses

Hello, Folks!

For those of you who do not know me, I am Cornelia Fenenga Warner, daughter of Franklin Fenenga. His father was Bert Fenenga, who wrote the family tree back in 1964. Many of you have at least one copy of that paper.

I am continuing his work, but in a more thorough manner. This means documentation, records, research, and getting outside help, as well. That is where you come in. Through the help of family, I am starting to knit the family back together. Each person I contact is another part of the puzzle. Every one who has written back has given me priceless information. Without your help, I would be so far back I would have little more information than what Bert had. I thank all of those who have chosen to help, and hope to hear from many more. This work is not easy, nor is it inexpensive, but it is very rewarding. I urge every one to do a bit of their own genealogy. Future genealogists will be forever in your debt for your bit of information, even if it is only on your immediate family. Write legibly, or type, and keep it

save space, as I have lots more

Holland, with as much information ancestors, Gerrit Gerrits Ruud eng, & Gerrit Fenenga "Sr." afterwards, but have't heard any Pedigree research company in Utah from them. I've started asking for is slowing me down. There is much professional, though, and that's information on any one born within has to be got from the person in I could be wrong about that, but the case. The only exception has died.

of someone who could give me more information.

I'm going to list everyone who has contacted me, but first I'd like to ask if there is anyone who would like their address put on a permanent address list I will be putting on future newsletters. That way anyone who needs your address can get to it easily. I will be listing some people I have yet to hear from, and some I have yet to contact, to let you know just how many people I have addresses for. Here is the list. Lynn Austin, Gertrude Bartels, Martha Brown, Bonnie Cable, Agnes Cameron, Jean Dawson, Tom Dawson, Bill Dawson, Gordon Dimick, Donna Dughman, Dolores Earp, Linda Ewoldt, Vince Engel, Bert Fenenga, Blaine Fenenga, Donald E. Fenenga, Gary Fenenga, Gery Fenenga, Gerry Fenenga, Jacob Fenenga, Franklin Fenenga, Laurel Fenenga, Ron Fenenga, Elizabeth Frye, Robin Gorsich, May Grant, Leola Cross, Rosamond Hall, Cary Hockensmith, Belva Hoffman, John Hull, Sally Innes, Marilyn Jacobson, Patricia Journeay, David Klacik, Dorothy Klacik, Joseph Klacik, Anna Kuipers, John Kuipers, Mabel Lloyd, Earline Macy, Stella Natale, Ida Novotny, Velma Patmore, Esther Pease, Don Robertson, Doyle Robertson, Walter Roose, Mary Olquin, R. G. Strait, Burdette Swenson, Warren Tact, Agnes Verbrugh, Toni Ward, I left out spouses names simply to →

to tell you. → I sent a letter to The Hague in → as I had at the time on my direct → Fenenga, Oelson called Jacob Fen → I heard back from them shortly → thing since. I also wrote to a → a week ago, and have yet to hear → professional help because my job → information I can't get from a → where you come in. I can't get any → the last 90 years. That information → question or a relative of theirs. → I seem to recall that to be → to that law is if the person →

Lammers, Fenenga, Kuipers, Hockman, Buitelarr, Van Vliet, Mynders, Oldencamp, Brink, Schemmer, Hesse, Wolff, Helsing, Elston, Stracke, Karl, Scholes, Stiles, Ernst, Prichard, Olquin, Day, Ehle, Scueneman, Devries, Verbrugh, Hippen, Damuth, Ryan, Jekel, Smith, Gross, Sorenson, Osnes, Bartels, Hoffman, Robertson, Braun, Patterson, Cameron, Dughman, Bagstad, Brown, Qualey, Biggs, Kull, Burgi, Hall, Harrison, Anderson, Adcock, Roduner, Faul, Schueneman, Broline, Mellema, Van Rys, Jongstra, Hitman, Snellerman, Jaarsma, Visser, Nyenhuis, Hockensmith, Radcliff, Moseley, Boicourt, Benner, Gunter, Dunn, Ruebenson, Ward, Messenger, Macy, Ramsey, Cross, Wagner, Austin, Frye, Yospe, Gorsich, Campbell, Warner, Hull, Jacobson, Klacik, Ziganti, Benbow, Hetzel, Dawson, Journeay, Hathaway, Whitmire, Murphy, Natale', Wilson, Aspergren, Debuhr, Roose, Plooster, Wyruck, MacDonald, Collins, Aitkin, Pearson, Thomson, Young, Ross, McPhail, Peyton, Higgins, Alcott, Swenson, Toliver, Brychta, Pease, Earp, Engel, Ewoldt, Grant, Innes, Lloyd, Novotny, Strait, Tact,

NATAHALA GORGE

ROBIN FENENGA

Under the blue, blue, sky,
Beside the blue gray water,
Next to a golden tree,
Under the flaming mountain.

All green things are greener here,
All red things are redder,
Every thing is clearer here,
Sharper, clearer, better.

The mists are even thicker here.
The clear air's even clearer.
The birds which dart and flicker here,
Seem somehow closer, nearer.

I want to ask if any of you know these people. I've managed to find out who some other people who were on the list were, but hope to shorten the list a great deal with your help. Here is the list.

Jake Munneke, the Van der Pols, the Vanderwoorts, the Vanderboons, Jennifer Brinks Busman, Gertrude Vedder, Charles Van den Einde, Voltair Perkins, Hugh Madole, Jacob Ahlfs, George Alderink, Kathy Balmat, William Walpole, Auktje Fenenga, Pete Ver Hemert, Johanna Leinsma, Tiske Balher, Pat Bartow, Lucile Eldridge, Doris & Doug Gaither, Catherine Tillman, Stella Hawkensmit, Uiljie Fenenga, Wieije Caalile, & Anna Bagstad.

My sister, Lynn, is coming to visit my dad and I this month. She is bringing family notes and photos with her. The photos will be of negative I sent her several months ago. She will be here on the 17'. I also hope to at least see my sister Laurel this summer, and maybe my brother Gerry. I can't say for sure on them. I am told that Mabel Lloyd may come out this winter, but her heart is 'nt strong, so it will depend on how well she is.

Jacob wrote recently with photos taken by his sister-in-law of his name-sakes, Lolinias!.., and Berts' mothers' toombstones. This changes

almost everything I have heard about her. Lamberta is Annas' sister. The obituaries I've seen of Gerrit "Sr." also state his wife being named Anna. The date is slightly different, too. unless the 14th is the day she was buried, not the day she died, then she did not die on the 9th, as Bert told us. The toombstones are of polished and engraved red granite, and quite handsome.

I will be getting a powerful home computer this week, a staggering purchase, but a necessary one if I am to complete my work on the genealogy. I'm up to my waist in paper, most of it notes I can't find when I need them. At least I'll have everything on a disk that I can just boot up my notes on when I need them. I have several other uses for the computer, too.

The personal Pedigrees I'm sending everyone are for you to keep. Any information I'm leaving out is because I don't have that information. I would appreciate your sending that information to me. On second thought, I'll send Family Group Sheets. They're more complete. The Pedigree sheets mostly tell how you're related to the Family.

* The photo on the front of this newsletter is of Oelson called Jacob and several kith and kin. I don't know who they are, though.

Most recently, I have heard from Mary Olquin, who is in her 80's. She lives in San Bernadino, C. She told me some family history, of herself, and that she has some photos to show me of Holland people and relatives. Esther and Donald Fenenga wrote, with a great deal of information which I did not have, and many addresses to all variety of relatives. Donovan Fenenga sent a postcard. He is in his 70's, lives on what remains of the Fenenga ranch, and still runs cattle on it. He sent me his siblings and in-laws addresses.

I have much of Berts' papers, and have done a fair portion of the genealogy through that. There are approximately 400 letters Bert and Ruth wrote to each other, from which I hope to write their life story from. I will also be writing J. F. Cross' life story, as I have close to a 1000 letter of his. He is Ruths' father. Other life stories will have to be written by you. I have recieved a very nice, though short, life story of Gerit Fenenga. Jacob sent a very ammusing reminescence of his father. I also have one on Gertrude Fenenga and Albertus Verbrugh written by Bert . I would like to recieve as many life stories as possible. I want to write a book on the family, as well as do the genealogy. I have not decided whether they will be together in one book or seperate.

I've written this newsletter in basic letter form, but would like to change the future format to a section for each piece of information. Anything you would like to add to the newsletter will be happily accepted. Nothing private or personal will be put in. At least, not intentionally. So let me know if it is private, and I wont add it in. I'll be telling who wrote each month, what's new, both in genealogy and in general, adress's, bits of family history, adds, questions, a bi-annual update of my pedigree, more photos, and what ever else may come to mind. We'll just have to see how things turn out. I think it's pretty obvious that I not only have never written a newsletter, but haven't any idea of how to do so. This is my shot in the dark, so any help will be greatly apreciated. I hope this has niether been too long or too boring a letter. I have tried to make it as informative as possible, with out going over board and complicating things, something at which I'm very good at. Hopefully, I didn't make it un-informative.

A lot of people write and say, "I don't know what you need, but here is some information/ are some addresses which may help you." So far I have had little overlap in either the information or the adress's. Later there will be, when I start really filling in the papers. Just keep sending me information and addresses, the more, the better. There is no family line that I'm completely finnished with, although I've come fairly close on a few. I do need the 1960's-80's generations most of all, but I need all the other generations as well. I have most of the names for my dads' generation, but few of the dates. Also, I'm missing aproximately half of the spouses names for that generation. It gets worse as I go back further in time.

Well, the computer is here. I don't have a printer yet so I will still be typing these newsletters. The computer is an Atari ST with 1000 k's of memory. I purchased some genealogical software, as well as a word processor. My next purchase will be a data manager. Then a printer.

Looks like I'm coming to the end of my typewriters' capability, and I'm right.

I'd love to hear from all of you.

Love, Cornelia

Kinderen van Reinder Tenenka en Reintje Witman.

- 1 Martha * 2-9-1885 S'ooq † 23-12-1964 Franeker
- 2 Wopke * 14-9-1888 S'ooq † 3-2-1940 S'ooq
schipper Roei redding boot.
- 3 Tjetje Tamina * 11-9-1890 S'ooq † 4-4-1966 Groningen
trouwde op 29-5-1922 te Rotterdam met de machinist
Christiaan Snellenman
- 4 Willem * 14-12-1889 Den Helder † 21-6-1971 Renswoude
* 29-11-1893 S'ooq † 21-2-1933 den Haag
trouwde op 6-4-1923 te Renswoude met
Jekkebine Dominica Tenenka
- 5 Meeltje * 12-4-1896 Den Helder † 14-3-1988 S'ooq?
* 13-12-1894 S'ooq † 20-5-1925 Eelde.

Willem Reinders Tenenqa is niet oud geworden. Geboren in 1893 overleed hij op 39jarige leeftijd, toen hij 2^e stuurman was.

Hij overleed aan een hart aanval in de trein, die hij na hard lopen nog juist kon bereiken. (den Haag).

Het huis ten Westen van de familie Tenenqa is het huis van Tjimen de Boer, vader van Thijs de Boer. Dit huis is later nog lang bewoond geweest door een dochter Lena de Boer. Lena de Boer ging daarna naar een huis in de Rijk.

Zie de foto hier naast

Willem R. Tenenqa is geboren in 1893

Klaas Visser is geboren in 1891

Rink Dobbenqa is geboren in 1898

De foto is genomen in het begin of in de eerste helft van de 20er jaren. De juiste locatie is het Westelijk deel van de Langestreek om de Noord bij het huis van de familie Tenenqa (Wopke)

A.l.n.r. Rink Dobbenqa met zijn Winchester jachtbuis, Willem R. Tenenqa (broer van Wopke) en Klaas Visser

IN 1920 NEMEN WE EEN KÛKJE BIJ HET HUIS
VAN WOPKE FENENGA EN HEBBEN OM DE
NOORD EEN VERRASSENDE ONTMOETING MET
RINK DOBBENGA (GEB. 1898), JUIST IN HET BE-
ZIT VAN ZIJN NIEUWE WINCHESTER BUKS,
WILLEM R. FENENGA (GEB. 1893), BROER VAN
WOPKE, KLAAS VISSER (GEB. 1891).
DE HEREN ZIJN ZOJUIST TERUGGEKEERD VAN EEN
EXPEDITIE NAAR HET POLDER- EN DUINGEBIED.
TEN WESTEN VAN HET HUIS VAN DE FAMILIE
FENENGA IS DE NOORDZIJDE TE ZIEN VAN HET
HUIS VAN DE FAMILIE DE BOER

Bij het huis van Wopke Fenenga.

2 Wopke Tenenqa * 14 September 1888
† 2 Februari 1940

3 Daarna kwam Tietje geboren in 1890
In een van de eerste Dorpsboeken noemt ze zich "Tietje van
got Renty." Ze woonde toen in Schiedam en was getrouwd
met een Snelleman.

Snelleman was machinist, schepswerktuig kundige. Na
pensioenruimte was naar Schiermonnikoog

4 Dan kwam een broer, Willem Tenenqa. Hij was 2^e
shuurnan. Is op 39 jarige leeftijd plotseling overleden.
Willem was getrouwd met een nicht of achternicht, Jak-
belina Tenenqa, die vroeger onderwijsteres was op de
O.R. School. Hij overleed in 1908 op 91 jarige leef-
tijd. Woonde in de Riich of Schiermonnikoog.

5 Heeltje Tenenqa, is geboren in 1894. Zij is op
30 jarige leeftijd overleden.

1 Martha Tenenqa was de oudste dochter. Zij is geboren
in 1885. Blijf ongehuwd. Zij was huis houdster bij
dominee Bähler (1895 - 1902), vrijzinnig predikant,
wiens vrouw door een ongeval is overleden.

Een zeeman van

Schiermonnikoog

* 14 September 1888
† 2 Februari 1940

Op de avond van 2 februari 1940 overleed op Schiermonnikoog Wopke Fenenga. Hij was een bekend eilander. Schipper van de roeireddingboot No. 18 van NZHRM, oud schoenerkapitein en bovenal pretmaker, dichter, muzikant en in de dertiger jaren, scharrelaar en Waddenkenner. Fenenga overleed nadat hij onwel geworden was tijdens een zoekactie naar zes Groningers die over het ijs van de vaste wal naar Schiermonnikoog wilden. Op bijna zestigjarige leeftijd stierf deze bijzondere man in het harnas.

Wopke Fenenga was bijna 15 jaar oud toen hij in 1904 als 'jongen' monsterde op de bark Willem Egberts. Een Oost-Indië-vaarder onder bevel van de Schiermonnikoog kapitein H. Feijes. Op Schiermonnikoog had hij de lagere school doorlopen en ook de toentertijd bekende eilander zeevaartschool bezocht. Zoals zoveel eilanders was Wopke bestemd voor de grote vaart en in de eerste jaren van zijn zeemansloopbaan bevoer hij inderdaad de zeven wereldzeeën.

Het bleek echter al snel dat hij geen geregelde carrière-maker was. Een belangrijke hindernis voor het maken van een snelle promotie was zijn gehechtheid aan Schiermonnikoog. Ieder jaar

zorgde Wopke dat hij met Pinksteren thuis was om het traditionele kallemooifeest te kunnen vieren. Vanaf zijn twaalfde speel-

• Wopke Fenenga, geportretteerd door fotograaf Spier uit Groningen op 7 april 1938.

de hij reeds mandoline en ook met de viool kon hij uit de voeten. Reeds op jonge leeftijd rijmde hij allerlei teksten op bestaande melodiën. Hij was reeds tijdens zijn lagere schoolperiode een bekende belhamel op het eiland en die faam zou hij nooit verliezen.

Oog weg

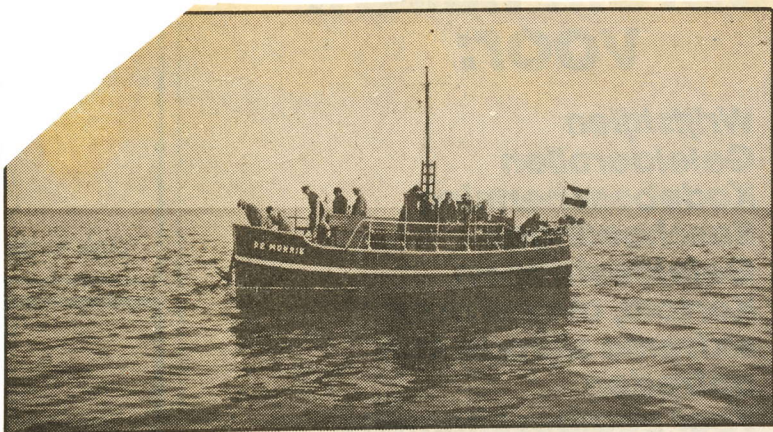
In 1913 zat Wopke weer op school voor zijn eerste rang. Vlak voor het examen overkwam hem echter een ongeluk dat bepalend zou zijn voor de rest van zijn leven. Terwijl hij in de Dorpsstraat van Schiermonnikoog liep werd hij getroffen door een vuurpijl die voor de aardigheid door een jongen vanuit een tuin werd afgeschoten. De pijl trof Wopke in het oog. Resultaat: oog weg.

Een loopbaan op de grote vaart kon hij nu wel vergeten. Na verloop van enige jaren kwam Fenenga ondanks zijn handicap op de kleine vaart terecht. Het feit dat het inmiddels oorlog geworden was zal daar niet vreemd aan geweest zijn. Hij werd kapitein op de nieuwe tweemasterschoener Mars. Een 220 dwt metend schip dat in 1915 gebouwd was door Scheepswerf Gebr. Bos te Groningen voor W. Wijnstok.

'Zooitje'

Onder Fenenga voer de Mars op een ongeregelde vaart tussen Portugal, Schotland en IJsland. Uit die tijd dateren de ver halen over het uitzonderlijke zeemannsschap van Wopke. Met een 'zooitje ongeregeld' als bemanning, waaronder Russen en Noren die elkaar niet verstonden, kwam hij doorgaans zonder loods havens binnen en voer hij met alle weer. D. Th. Reitsma haalt in zijn boekje 'Wopke Fenenga' een brief aan die hij ontving van de oud havenmeester van Reykjavik. Deze herinnerde zich in 1977 Fenenga aldus:

'Ik herinner mij zeer goed kapitein Fenenga van de Mars. Hij was

• De Monnik werd in 1931/32 gebouwd en was bestemd voor de partikuliere veerdienst Schiermonnikoog - Oostmahorn. Door tegenwerking van RWS leed dit initiatief schipbreuk. 'De Monnik' was onder toezicht van S.I. gebouwd en mocht maar liefst 87 passagiers vervoeren. (foto: 1933 - foto Spier-Groningen).

een gul en goed mens die in onze haven veel vrienden had..... Hij heeft het gepresteerd tijdens een zware storm in het jaar 1916 op één gereefd zeil en een stormfok de haven van Reykjavik binnen te lopen, op een ogenblik dat de havenlichten door de storm waren uitgevallen en de duisternis reeds was ingevallen. Voor zover ik weet is kapitein Fenenga de enige geweest die dat met een zeilschip heeft gepresteerd.'

Ondanks zijn kwaliteiten als kapitein werden de tijden na de Eerste Wereldoorlog slechter voor Fenenga. Er kwam minder werk en hij was gedwongen weer als stuurman te gaan varen. Ondanks het feit dat dit hem slecht beviel bleef hij tot het einde van de twintiger jaren varen. Ondertussen schreef hij verzen op alle mogelijke voorvallen en was hij ieder jaar met Pinksteren een geziene feestvierder en gangmaker op het eiland.

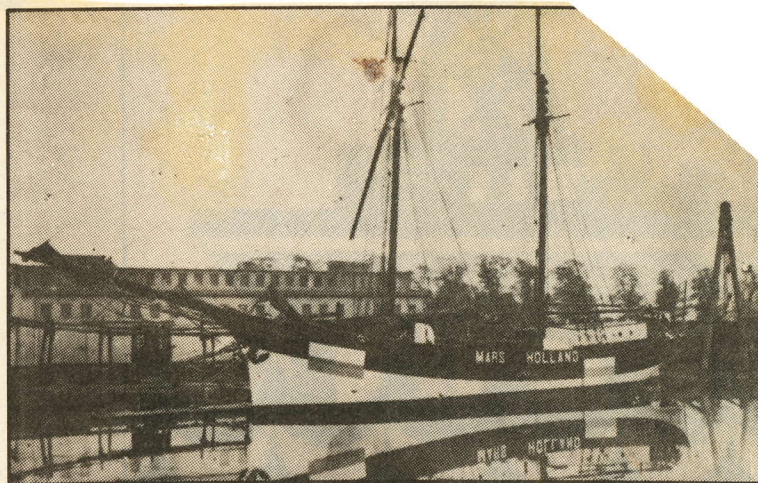
Rond 1929 zei hij de kustvaart vaarwel. Hij kocht van zijn spaargeld een oud Wieringeraakje van de Zuiderzeevervisserij. Onder de naam Mars voer hij samen met zijn

kompagnon Hendrik de Boer in de zomermaanden met badgasten naar Borkum en organiseerde hij nachttochten - 'maanlicht exkursies' - op het Wad.

In 1931 kwam aan deze ludieke maar niet erg lukratieve vaart een eind.

Veerdienst

Op Schiermonnikoog was men al lange tijd zeer ontevreden over de officiële, door Rijkswaterstaat verzorgde, veerdienst. In hotel Van der Werff werden plannen gesmeed om een partikuliere veerdienst te beginnen. Wopke Fenenga was de aangewezen man om deze dienst te exploiteren. Men besloot zelfs een nieuw schip te laten bouwen. Dat werd De Monnik, een motorscheepje van 11,12 x 3,53 x 1,14 meter met een diepgang van 60 centimeter. In de machinekamer kwamen twee 13 pk komhout dieseltjes. In 1932 zou de dienst beginnen. Echter, vanaf het begin af aan stuitte de onderneming op serieuze tegenstand van Rijkswaterstaat. Fenenga kreeg een verbod om in Oostmahorn aan te leggen en de

• Ondanks de handicap met één oog te moeten leven werd W. Fenenga kapitein op de nieuwe tweemasterschoener Mars van W. Wijnstok uit Groningen. Deze fraaie schoener mat 178 brt. - 146 nrt. - 220 dwt, 31,83 x 6,61 x 2,75 m. en werd in 1915 gebouwd bij scheepswerf Bos te Groningen. Hier ligt zij nieuw voor de werf in het Reitdiep. (foto: Noordelijk Scheepvaart Museum - Groningen).

boetes die hij kreeg omdat hij dit bevel negeerde logen er niet om. De zaak bleek op deze manier niet rendabel en alhoewel de 'Eerste Eilander Veerdienst' met veel enthousiasme begonnen was moest De Monnik al snel voor de eerder genoemde 'maanlicht exkursies' ingezet worden om nog een paar centen te verdienen. Ook in deze tijd (1933) werd Fenenga schipper van de roeireddingsboot.

In de tweede helft van de dertiger jaren, De Monnik was reeds verkocht, voer Fenenga met een klein houten zeiljachtje. Met deze Zeemanshoop zwierf hij soms wekenlang op het Wad. Op het eiland gold hij als scharrelaar. Als zeeman en reddingsbootschipper genoot hij een zeker aanzien, hij bracht het zelfs tot gemeenteraadslid, maar hij werd steeds meer een Waddenzwerfer. Toen hij op 2 februari 1940 de leiding op zich nam om te gaan zoeken naar vier dames en twee heren die, ondanks herhaalde waarschuwingen zonodig het Waddenijs

moesten bedwingen, was hij de aangewezen figuur om dit als reddingbootsschipper maar vooral ook als Wopke Fenenga te doen. Halverwege de expeditie keerde hij alleen terug om een lantaarn te gaan halen. Enkele uren later vond men hem bij de zeedijk in bewusteloze toestand. Dezelfde avond overleed hij. De oorzaak bleek een hartaanval.

De figuur Wopke Fenenga is op Schiermonnikoog nooit vergeten. D. Th. Reitsma schreef in 1979 een boekje over deze bijzondere zeeman. Behalve een beknopte levensbeschrijving bevat die werk ook veel van de verzen van Wopke. Hij was één van de laatsten van een generatie eilander zeelui wiens vakmanschap en levensstijl definitief tot het verleden behoort.

FRITS LOOMEIJER

Literatuur:
De Reddingsboot No. 91 - december 1961. Uitgave van de KNZHRM.
Reitsma, D. Th. **Wopke Fenenga**. Halum, 1980 (ISBN 90.6418.006.7).

'Wopke Fenenga = Schiermonnikooger, schrijver en schipper, maar bovenal mens'.

Oproep aan vrouw te Werkendam

Zou de mevrouw uit Werkendam die

ons ongeveer 2 maanden geleden belde naar aanleiding van een foto van de vroegere schipper van de postboot Douwe Visser van Schiermonnikoog nogmaals kontakt met ons willen opnemen? Rederijwei 9, Anjum, 9133 MR, tel. 05193-1670.

Uit de oude foto-doos

DOOR BRAM SPIER

Naam van Wopke Fenenga onverbrekelijk verbonden met Schiermonnikoogs verleden

Ter gelegenheid van de expositie 1986 'Van Snik tot Supertanker' Schiermonnikoog en de Zeevaart, die gehouden wordt in 't bezoekerscentrum 'De Centrale', blijven wij in ons rubriekje in de maritieme sfeer door de publicatie van een 55 jaar oude foto van Wopke Fenenga van Schiermonnikoog.

De foto is genomen in de zomer van 1931 in de serre van Hotel v.d. Werff door Herm. W. Spier. De naam Wopke Fenenga is onverbrekelijk verbonden met Schiermonnikoogs verleden.

'Of het nu gaat over de historie van de Reddingboot, de Pinksterkommissie of Schiermonnikoogs Belang, in woord en geschrift komt telkens de naam 'Wopke' naar voren, in de vorm van verhalen op rijm, versjes en gedichtjes, variërend in toon van zeer ernstig tot uitermate humoristisch' schrijft Durk Th. Reitsma in het zeer interessante boekje 'Wopke Fenenga', dat in 1980 is uitgegeven bij At-See-Hallum.

Op 14-jarige leeftijd (bijna 15), Wopke was in 1890 geboren, monsterde hij in 1905 als jong maatje op het Nederlandse Barkschip, Willem Eggerts, kapitein H. Feyes van Schiermonnikoog voor een reis naar Australië en terug. Wopke had nl. na de lagere school ook de Zeevaartschool op het eiland bezocht. In 1913 zat Wopke weer op de Zeevaartschool voor zijn eerste rang en hij verbleef daardoor weer een tijd lang op zijn geliefd Schiermonnikoog. Door een ongelukkige samenloop van omstandigheden werd hij in de buurt van zijn ouderlijk huis aan één van zijn ogen getroffen door

een vuurpijl, die op onverantwoordelijke wijze en zonder noodzaak was afgeschoten. Wopke moest helaas een oog missen en was door deze handicap gedwongen zijn loopbaan bij de Grote Vaart vaarwel te zeggen. Wopke wilde toch op zee blijven en kwam zodoende bij de kleine handelsvaart terecht. Omstreeks 1915 werd hij kapitein op de twee mast schoener MARS. Het zal ongeveer in 1929 geweest zijn, dat hij afscheid nam van de kustvaart. Voortaan verbleef hij op Schiermonnikoog, op het wad, of in de omgeving.

Na de aanschaf van zijn eigen MARS, een aak, waarmee hij tochten over het wad voor de badgasten organiseerde, begon hij in 1932 met de exploitatie van een eigen veerdienst op Oostmahorn met zijn nieuwe bezit, zijn motorschip De Monnik. Deze exploitatie was echter een doorn in het oog van Rijkswaterstaat, waardoor reeds na een jaar een eind kwam aan deze veerdienst. In 1933 werd Wopke schipper van de Reddingboot. Ook stamt uit deze tijd zijn houten zeiljacht Zeemanshoop, dat hij zich na de verkoop van De Monnik aanschafte. De laatste jaren van zijn leven zwierf hij met dit scheepje over het wad. Wopke was een goede veertiger toen bijgaande opname werd gemaakt. Op 3 februari 1940 is Wopke, schipper van de Reddingboot van Schiermonnikoog, op 50-jarige leeftijd op tragische wijze plotseling overleden. Bij het opsporen van een zestal ijswandelaars, die via het bevroren wad Schiermonnikoog trachtten te bereiken werd Wopke door een hartverlamming geveld.

Wopke Fenenga van Schiermonnikoog

Over Wopke Fenenga, de legendarische Schiermonnikogër, die veertig jaar geleden op tragische wijze om het leven kwam, bij het redden van een zestal ijswandelaars, is een uniek boekje verschenen (Uitgeverij At-See, Hallum, f 19,95).

Samenstellers W. K. van der Geest, Ad. C. de Haan en D. T. Reitsma schetsen in dit boekje Wopke als zeeman, als redder, dichter, zanger, muzikant en vooral als groot Schiermonnikogër. Want wie belangstelling heeft voor Schiermonnikoogs verleden, stuit onherroepelijk op de naam Wopke Fenenga. Of het nu gaat over de historie van de reddingboot, de pinkstercommissie of Schiermonnikoogs Belang, in woord en geschrift komt telkens de naam Wopke naar voren, in de vorm van verhalen op rijm, versjes en gedichtjes, variërend in toon van zeer ernstig tot uitermate humoristisch.

Als schooljongen kon Wopke al uren achtereen door de duinen of over het strand zwerven, daarbij schijnbaar alles en iedereen vergetend, zelfs het eten, dat thuis op hem stond te wachten.

Wopke had een helder en gezond verstand en behoorde op de lagere- en op de zeevaartschool tot de betere leerlingen. Hij was altijd voor een geintje te porren. Het had overigens weinig ge-

scheeld of hij was van de zeevaartschool verwijderd. Een grap als het loslaten van een haan in het leslokaal, werd nog afgedaan met een zware reprimande. Maar toen Wopke de vlag naar beneden haalde en in plaats daarvan twee lange onderbroeken in de mast hees, vond men op de zeevaartschool, dat dit alle perken te buiten ging. Wopke werd naar huis gestuurd. Pas na lang aandringen van Wopkes moeder en een belofte, dat hij zich voortaan als een toekomstig scheepsofficier zou gedragen, werd hij weer toegelaten.

In 1904, bijna 15 jaar oud, maakte Wopke zijn eerste reis met een Oost-Indie-vaarder, de „Willem Eggerts”. Kapitein op dit barkschip was H. Feijes van Schiermonnikoog. De eerste reis, naar Perth in Australië, verliep voor Wopke overigens niet erg voorspoedig. Hij viel uit het want en brak een been.

Hij was als zeeman een eerste klas pretmaker met een voortdurende heimwee naar zijn Schiermonnikoog. Eind 1913 verspeelde Wopke een oog, toen een jongeman een vuurpijl afschoot, die hem in een oog raakte. Dit tragische voorval sloeg Wopkes toekomst aan scherven. Als tweede stuurman stond hij namelijk op het punt examen af te leggen voor zijn eerste rang, hetgeen door deze handicap uitgesloten was.

Hij was verder aangewezen op de kleine handelsvaart. Zo voer hij als schipper op het schoenerscheepje de „Mars”,

Wopke Fenenga op 23-jarige leeftijd.

waarmee hij een soort wilde-vaartdienst Portugal-Schotland-IJsland v.v. onderhield.

Na het einde van de Eerste Wereldoorlog viel de markt voor een scheepje als de „Mars” weg. Wopke probeerde op diverse schepen als eerste stuurman aan te monteren, doch steeds zonder succes, omdat hij met zijn handicap niet in die rang kon worden aangenomen. Wel bleek spoedig, dat Wopke een gewilde kracht als tweede stuurman was, omdat hij met zijn ervaring best een eerste stuurman kon vervangen.

Toen met het aanbreken van de crisjaren de klad in de kleine handelsvaart kwam, was er voor hem, ondanks zijn enorme kwaliteiten, geen plaats meer in de kleine handelsvaart.

Niettemin ging Wopke door met het maken van gedichten en voordrachten. In het boekje staan er heel wat afgedrukt. Nadat Wopkes rol in de kleine handelsvaart was uitgespeeld, kocht hij, samen met Hendrik de Boer, van zijn verdiende centen, een oude botter, die hij de hem zo vertrouwde naam „Mars” gaf. Wopke trachtte met dit bootje de kost te verdienen, door speciaal voor de badgasten nachttochten over de Waddenzee te organiseren en af en toe uitstapjes naar Borkum en Ameland te maken.

In maart 1931 werd in hotel Van der Werff het plan geopperd een eigen veerdienst te beginnen. Wopke had daar wel oren naar, verkocht de „Mars” en liet voor eigen rekening een boot bouwen, „De Monnik”. Maar Rijkswaterstaat torpedeerde de onderneming en sloot de steigers af. De veerdienst werd toch doorgezet, met als gevolg enkele bekeuringen. Wopke scharrelde nog een tijdje door met zijn „Monnik” en beleefde nog een kleine opleving in 1933 door melk te vervoeren van Schiermonnikoog naar Dokkum. Maar hij zag zich al gauw gedwongen zijn schip te verkopen. Zonder schip kon hij echter niet en hij schafte zich een kajuitjachtje aan, „Zeemanshoop”, waarmee hij de Waddenzee afzwierf. In dat zelfde jaar werd Wopke schipper van de reddingboot.

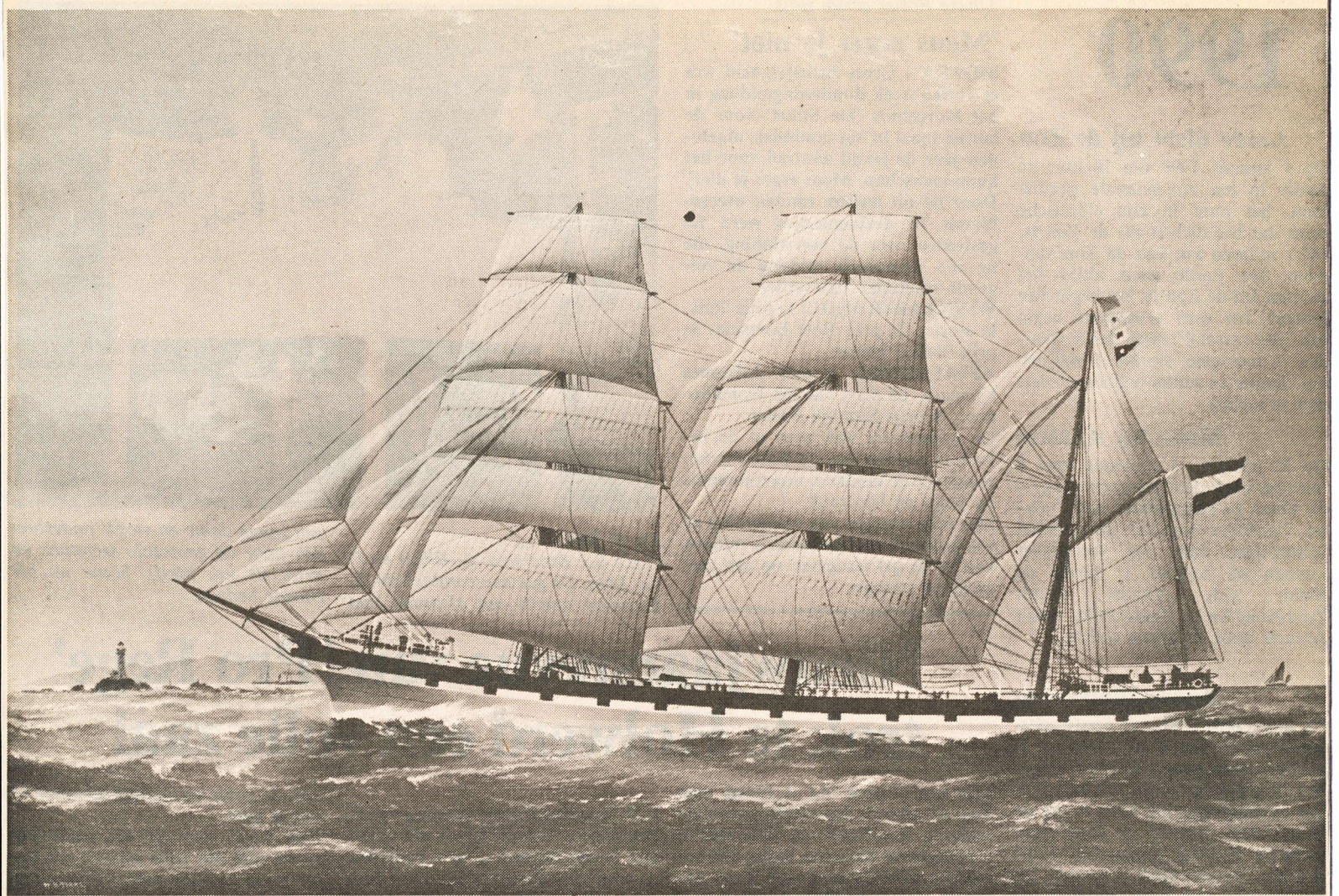
Aan het einde van de dertiger jaren werd Wopke gemeenteraadslid. In februari 1940 is Wopke Fenenga plotseling overleden, bij een poging een zestal ijswandelaars, die van de Groninger kust waren vertrokken in de richting van Schiermonnikoog, te redden. De verslagenheid op het eiland, na de dood van Wopke, was groot.

Kapitein W. Fenenga, schipper op de „Mars”.

"Tiete van Got Renti" is een zuster
van Wopke Tenenka, woonde in Schie-
den; getrouwd met ene Snellemans.

Het Nederlandse Barkschip 'Willem Eggerts'

Het is al weer drie jaar geleden dat we in deze rubriek een foto plaatsten van WOPKE FENENGA van Schiermonnikoog en daarbij vertelden dat zijn naam onverbrekkelijk verbonden was met Schiermonnikoogs verleden. Verder in dit verhaal schreven we: op veertienjarige leeftijd (bijna 15), Wopke was in 1890 geboren, monsterde hij in 1905 als jong maatje op het Nederlandse Barkschip 'WILLEM EGGERTS', kapitein H. FEYES van Schiermonnikoog, voor een reis naar Australië en terug.

Bovenstaand artikel dat destijds door een oud zeeman werd uitgeknipt en zorgvuldig werd bewaard, kwam plotseling weer in de volle belangstelling van deze lezer te staan toen hij onlangs in zijn collectie oude scheepsafbeeldingen een foto ontdekte van een schilderij van het barkschip de 'Willem Eggerts'. Deze foto (niet het schilderij) heeft hij lang geleden gekregen van LOUW GRILK jr. van Schiermonnikoog wiens grootvader JANKE GRILK in een periode vóór kapitein H. FEYES eveneens gezagvoerder op de 'Willem Eggerts' is geweest.

De bewuste foto die ons voor publicatie in de N.D. Courant werd toegezonden was vergezeld van een begeleidend schrijven met allerlei informatie en bevatte o.a. de zinsnede: 'Wat zal Wopke met zijn romantische inslag als jongen van amper 15 jaar, pas van Schiermonnikoog, gekeken hebben toen hij voor het eerst dit majestueuze schip aanschouwde en waarop hij onder het gezag van de vaderlijke

Uit de oude foto-doos

DOOR BRAM SPIER

kapitein HENDRIK FEYES naar Australië mocht varen'.

Het vandaag gepubliceerde schilderij van de 'Willem Eggerts' is in 1894 volgens de signatuur in de linker benedenhoek geschilderd door een zekere W.H. YORKE. Deze naam en het jaartal zijn met een sterk vergrootglas nauwelijks te lezen. Het is zeer goed mogelijk dat dit schilderij vroeger in de zeevaartschool op Schiermonnikoog heeft gehangen, omdat tijdens de cursus 1917 - 1920 de leraar vermoedelijk hetzelfde schilderij als voorbeeld gebruikte om de cursisten de namen bij te brengen van de vele tuigage componenten van een barkschip.

Er is echter ook nog een mogelijkheid dat een ander schilderij van de 'Willem Eggerts' in omloop is, dat in ongeveer dezelfde periode (rond 1895) werd gecreëerd. We denken hierbij aan één van de schilderijen van de eilander zeeschilder TEEN FENENGA, oom van de latere loods en zeeschilder HAAIKE JAARSMA.

Het is helaas niet geheel duidelijk welk schilderij destijds in de zeevaartschool bij het lesgeven als voorbeeld heeft gediend. Wie zou ons hierover nog kunnen informeren?

Inmiddels zijn ons nog een paar afbeeldingen van schepen toegezonden waarop minstens tachtig jaar geleden eilander kapiteins voeren. Gezien de huidige belangstelling

voor de geschiedenis van de zeevaarders van Schiermonnikoog en voor de eilander geslachten in het bijzonder, leek het ons wel interessant af en toe een afbeelding van het schip waarop een eilander kapitein voer, in deze rubriek te publiceren. (uiteraard met de bijbehorende vertelling).

Voor uw aanvullende informatie of commentaar zijn we steeds bereikbaar via 05193 - 1670.

lem Eggerts' contact met ons op en berichtte per telefoon, dat hij in het bezit was van een schilderij waarop vermoedelijk een ander barkschip, de 'Economie', is afgebeeld.

Dit schilderij is van de hand van LUUTJEN ELLES van Schiermonnikoog. Het schilderij kwam in 1929 in het bezit van een leerling van de zeevaartschool op Schiermonnikoog, die in dat jaar zijn derde rang haalde. We stellen ons in verbinding met de lezer en houden u wel op de hoogte!

● Een kleine correctie moet in het begin van het artikel over het barkschip 'Willem Eggerts' worden aangebracht.

Wopke Fenenga is geboren op 14 september 1888. Als hij op 9 april 1904 aanmonstert op de 'Willem Eggerts' is hij 15 jaar.

Barkschip 'Willem Eggerts'

Een belangstellende lezer uit de omgeving van Dokkum nam naar aanleiding van de publicatie 'Wil-

Aanvulling

(zie de publicatie in de N.D. Courant van 4 jan. jl.)

Vanaf Ameland werden we gebeld door de 85-jarige heer EPKE V.D. GEEST, die uit overlevering wist te vertellen dat de Amelander DOUWE BORSCH in het laatst van de vorige eeuw heeft gevaren op het Barkschip 'Willem Eggerts' onder kapitein JANNEKE GRILK van Schiermonnikoog (kapitein Janneke Grilk werd op 16 - 1 - 1850 op Schiermonnikoog geboren en is overleden op 30-12-1899 te Batavia).

Een zoon van deze Douwe Borsch, DIRK BORSCH, heeft zich later in Midsland op Terschelling gevestigd waar hij eigenaar werd van een beurtvaartdienst Terschelling - Amsterdam.

In 1940 zag Dirk Borsch op een wandeling door Amsterdam bij een kunsthandelaar of antiquair een olieverfschilderij hangen waarop de 'Willem Eggerts' was afgebeeld. Daar hij wist dat zijn vader Douwe lang geleden op dit schip had gevaren, kocht hij dit schilderij. Hij heeft er f 200,- voor betaald. Het schilderij kreeg in de huiskamer van Dirk Borsch een mooi plaatsje boven het bureau, waar het veertig jaar heeft gehangen. Onze zegsman, EPKE V.D. GEEST, die het schilderij bij de familie Borsch vaak heeft gezien, vermoedt dat

het hetzelfde schilderij is dat op 4 jan. jl. in deze rubriek was afgebeeld.

Tegenwoordig is het schilderij in het bezit van een dochter van Dirk Borsch die in Alkmaar woont.

De heer Epke v.d. Geest wist ook ons nog te vertellen dat zijn voorouders destijds van Rinsumageest naar Ameland waren getrokken. De naam v.d. Geest houdt hiermee verband. Een andere tak van de familie v.d. Geest is later van Ameland overgestoken naar Schiermonnikoog.

We zijn de heer v.d. Geest zeer erkentelijk voor zijn interessante informatie en voor het boeiend telefoongesprek wat wij met hem mochten hebben.

Na deze telefonische informatie die we vanaf Ameland ontvingen, bracht de post ons een brief van de heer H. KONING van Schiermonnikoog die ons het volgende berichtte: Er bestaat nog een schilderij van de 'Willem Eggerts' nl. één uit 1885, van de hand van de heer JAARSMA. Dit schilderij hing omstreeks 1912 in de zeevaartschool. Een kleindochter van de toenmalige directeur gaf mij een foto van haar grootvader HIN-

DRIK DIJK met op de achtergrond een schilderij wat mij bekend voorkwam. Toen ik in 1957 benoemd werd aan de openbare lagere school op het eiland hing daar in de klas hetzelfde schilderij als in de zeevaartschool, met dezelfde herkenbare lijstbeschadigingen. Op een ouderavond was mevrouw TIETE SNELLEMAN aanwezig die mij vertelde hoe haar broer WOPKE FENENGA op zijn reis met de 'Willem Eggerts' overboord geslagen is. Door een wonder viel Wopke niet te pletter op het dek, maar in zee. Een volgende hoge golf speelde hem terug aan boord. Dit avontuur kostte hem slechts een gebroken been.

Waarschijnlijk heeft dit schilderij van de hand van de heer Jaarsma heel lang in de zeevaartschool gehangen. Na de opheffing van de zeevaartschool in 1934 is het schilderij verhuisd naar de openbare lagere school waar het nog steeds aanwezig is. Het in uw artikel afgebeelde schilderij is dus van latere datum (1894) dan het schilderij wat nu in de school hangt. Dit laatste schilderij is geschilderd tegen een achtergrond die aan Helgoland

moest doen herinneren. Het was toen traditie dat de opdrachtgever bepaalde waar zijn schip door de zeeschilder (op het schilderij) gesitueerd moest worden.

Het bijzondere van de 'Willem Eggerts' is toch wel geweest dat in de 25 jaar dat het schip onder de Nederlandse vlag gevaren heeft, dit steeds onder commando is geweest van een kapitein van Schiermonnikoog: TEUNIS JAARSMA 1885 - 1886; FEYE KARST 1887; JANNEKE GRILK 1888 - 1889; HENDRIK FEYES 1899 - 1910.

Het schip werd daarna verkocht naar NATAL.

De 'Willem Eggerts' werd gebouwd voor rekening van Rederij BRANDJES te Zaandam op een Schotse scheepswerf in Paisly aan de Clyde. Het schip mat 1884 ton en was een bark. Een journaal van een reis van de 'Willem Eggerts' bevindt zich in het archief van het Bezoekerscentrum op Schiermonnikoog. De gegevens betreffende de 'Willem Eggerts' zijn ontleend aan de artikelenreeks van de heer Teensma in de Dorpsbode.

Hopelijk heb ik en stukje van het raadsel van de twee schilderijen kunnen oplossen.

Tot zover de heer Koning, wiens spontane reactie we ten eerste op prijs stellen. We zijn er van overtuigd dat de aanvullende informatie met grote belangstelling zal worden gelezen.

Barkschip 'Willem Eggerts'

De heer W.K. v.d. GEEST van Schiermonnikoog zond ons per post een aantal kopieën betreffende literatuur barkschip „WILLEM EGGERTS”. We komen hier binnenkort op terug. Allen heel hartelijk dank!

Nogmaals de „Willem Eggerts”

De informatie die we ± 14 dagen geleden over de „WILLEM EGGERTS” van de heer KONING op Schiermonnikoog ontvingen werd onlangs gevolgd door enkele aanvullende gegevens die ons door de heer W.K. v.d. GEEST, eveneens van Schiermonnikoog, werden toegezonden. (Hartelijk dank!)

Het onderstaand resumé over de geschiedenis van de „WILLEM EGGERTS” kon aan de hand hiervan worden samengesteld: Stalen barkschip „WILLEM EGGERTS”, 1298 ton, werd in 1885 in Engeland gebouwd bij MCINTYRE in PAISLEY aan de monding van de CLYDE.

De eigenaar was rederij N. BRANTJES en CO. te PURMEREND.

Reizen o.a. naar Australië en Java onder uitsluitend kapiteins van Schiermonnikoog.

In 1909 laatste reis van ANTO FAGASTA in CHILI naar Nederland.

In 1910 werd de „WILLEM EGGERTS” verkocht aan de firma J. RENNIE AND SON, LONDON.

In 1911 voer de „WILLEM EGGERTS” naar PORT NATAL bij DURBAN Zuid Afrika, waar het onttakelde schip (zonder masten) dienst deed als drijvend pakhuis. Daarna werd de romp van de „WILLEM EGGERTS” verder naar het noorden gesleept waar het tot zinken gebrachte CASCO werd gedegradieerd tot golfbreker voor de MACUTI vuurtoren bij de haven van BEIRA, MOZAMBIQUE.

Het wrak ligt hier nog steeds.

Nogmaals de 'Willem Eggerts'

Naar aanleiding van de vele publicaties over de 'Willem Eggerts' ontvingen we vanuit Bussum een zeer interessante brief van oud gezagvoerder MARTEN S. Th. KRUISINGA. Marten, een rasechte eilander van geboorte, blijft als abonnee N.D. Courant steeds op de hoogte van onze vertellingen en heeft als insider al een paar keer gezorgd voor aanvullende informatie.

De inhoud van zijn brief waarmee hij inhaakt op de verhalen betreffende de 'Willem Eggerts' verdient dan ook onze volle aandacht: 'Destijds voer ik op een klein vrachtschip van onze rederij, dat een regelmatige dienst onderhield vanuit Beira in Mozambique naar de 'outports' in Portugees Oost Afrika. Deze haventjes waren gelegen aan rivieren of baaien waar onze grote schepen niet konden komen. Wij haalden de producten van de plantages en brachten die naar Beira voor overlading in de grote schepen. Zodoende was ik ongeveer twee jaar in Beira gestationeerd. Er lag een wrak van een zeilschip op strand dat, naar men mij vertelde, het wrak van de 'Willem Eggerts' was. Menigmaal ben ik rond het wrak gelopen en ben er ook wel eens opgeklommen om op het achterschip bij de verblijven van de kapitein en de stuurlieden te gaan staan voor zover dat nog mogelijk was, want de dekken waren reeds grotendeels vergaan. Ik wist toen nog niet dat het allemaal eilander kapiteins waren geweest die op de 'Willem Eggerts' voeren. Nu, terugdenkend, is het toch wel een bijzondere ervaring geweest dat ik ongeveer twee generaties later als eilander ook op de campagne van de 'Willem Eggerts' heb kunnen staan. (de campagne ook wel geschreven kampanje is het verhoogde achterste gedeelte van bijv. een oud type zeilschip). Elke keer als we binnenkwamen in Beira of als we vanuit Beira vertrokken, voeren we langs het wrak hoog op strand. En het was heel vaak dat ik naar het oude schip heb gekeken omdat we meestal iedere week in Beira waren. Het is inmiddels ongeveer 45 jaar geleden en ik zou echt niet weten of het casco er nu nog ligt.'

Tot zover de brief van Marten die we zeer erkentelijk zijn voor zijn verhaal over de bijzondere ontmoeting met de 'Willem Eggerts'. Mede namens vele geïnteresseerde lezers: Hartelijk dank hiervoor!

1908-09 LLOYD'S REGISTER. SAILING VESSELS. WIC-WIL

1 No. in Book	2 Official No.	3 Ship's Name. Master.	4 Material, Rig, &c. Late Name, if any.	5 Registered Tonnage.	6 Particulars of Classi- fication.			10 Built.		13 Owners.	13 Registered Dimen- sions, &c.		14 Port of Registry.	15 Moulded depth. ft. in.	16 Hog- shead width ft. in.
					Character.	Port of Registry.	When.	By Whom.	Where.		Length.	Breadth.			
134	204783	Wiconisco	Wood3MstrBarge	955			1907	E. Palmer & Son Co.	Noank, Conn.	Reading Co.	193-2	35-0	17-6	Philadelphia United States	
135	1155	Widgemon	Woodsw	239			1863	Gray & Young	Sunderland	G. Hall	101-3	25-9	15-1	N. Shields British	15 " 9
136	1155	Widwud	Wood3MstrBn	299			1903	P. Anderson	Dunee	P. Anderson & P. Osolin	127-0	31-2	13-5	Riga Russian	
137	1155	Wigilant	WoodSr	122			1885	N. P. Björck	Denmark	K. E. Damen	77-1	25-0	9-7	Riga Russian	
138	1155	Wilk	WoodBk	282			1870	Bro Rslgn	Varazze	J. H. Lindholm	106-7	29-3	13-3	Norrtelge Swedish	
139	1155	Wiktör	WoodBk	652			1870	Varazze	Varazze	C. G. Eriksson	153-8	32-6	19-5	Norrtelge Swedish	
140	1155	Wiktoria	Wood3Mstr	141			1882	Carlstad	Carlstad	A. V. Ohlsson	95-0	23-9	10-0	St. Anna Swedish	
141	1155	Wilbert L. Smith	Wood4Mstr	848			1902	Globe Con- struction Co.	Ballard, Wash.	Globe Nav. Co.	184-0	40-5	14-2	P. Twmsend United States	
142	1155	Wild Wave	WoodBk	238			1875	Croft	Liverpool	Facy & Fisher	119-1	27-1	12-8	Hobart British	
143	1155	Wilhelm	WoodBk	332			1874	Dragsfjord	Dragsfjord	K. A. Ginstrom	114-8	28-2	15-8	Abo Russian	
144	1155	Wilhelm	Wood3Mstr	247			1876	J. Ormann	Kürbis	O. Grant	109-2	27-0	12-5	Liban Russian	
145	1155	Wilhelm	Wood3Mstr	242			1893	Melsil	Melsil	E. Moritz	102-3	27-4	13-4	Riga Russian	
146	1155	Wilhelm Paap	Steel	318			1907	J. Meyer's S. B. Co.	Zalt- Bommel	Dormien & Paap	121-5	28-0	9-5	Hamburg German	
147	1155	Wilhelmina	Wood3Mstr	273			1874	Stavanger	Stavanger	C. Liliengren	113-4	26-9	13-0	Vik Swedish	
148	1155	Wilhelmine	Wood3Mstr	1704			1885	Richardson, Lloyd & Co.	Stockton	H. E. Schmidt	250-8	39-0	24-1	Hamburg German	25 " 9 5 " 2
149	1155	Wilhelmina	Wood3Mstr	877			1875	Act. Ges. " Weser "	Bremen	Et. Aktieselskab (P. N. Winther)	193-1	30-9	19-1	NordbyFano Danish	
150	1155	Wilhelmina	Wood3Mstr	339			1856	" Weser "	New York, U.S.	Henry Thackray	111-8	27-2	15-4	Turks Island British	
151	1155	Wilhelmina	Wood3Mstr	274			1883	C. Lühring	Hammel- burg	Aug. Wirkki	117-4	27-1	11-4	Wiborg Finnish	

14/3791 JLTN	Wilhelmina N.H. Turner 06-06 (ex Vilhelmina, ex Laugen)	Wood 3MstSr LD 27B	273 234-245	Ham	1874	Stavanger	C. Liliengren	113-4 26-9 13-0 Q34' H18'	German Vik Swedish	25 " 9 s 5 " 2	V
148 RLM	Wilhelmine H. Enckmann 01-01 ss Bry No. 3-29 (ex Harland)	Irons LD 27B	1704 1565-1600	100A1 5.07	1885 Richardson, 3mo Duck & Co. Lloyd & Co.	Stockton	H.H. Schmidt	250-8 39-0 24-1 F38T33'	Hamburg BRG		
149 NCRQ	J. Lauridsen	Irons 2Dk	877 786-842		1875 Act. Ges. "Weser"	Bremen	Et. Aktieselskab (P.N. Winther)	193-1 30-9 19-1	Nrdby Fanø		V
150 TNSC	Hetti	WoodBk 2Dk	339 339-339		1856	New York, U.S.	Henry Thackray	111-8 27-2 15-4	Turks Island British		
151 RWGJ	Lgholm	Wood 3MstSr LD	274 -262		1883 C. J. Inhring	Hammel- warden	Aug. Witki	117-4 27-1 11-4	Wiborg Russian		G
152 NGTL	W. Schmidt 07-07	SteelSr LD	133 114-113		1897 Gebr. G. & H. Bodewes	Martens- hoek	H.H. Gwald	92-0 20-5 8-7	Idafehn German		
153 JTFQ	Wilkesbarre	WoodSr Barge LD	1678 -1626		1880	Setauket, N.Y.	Central R.R. Co. of New Jersey	239-6 47-0 19-5	New York United States		
154 80661 JSTK	Will W. Case	WoodBk 2Dk	533 -555		1878 S. Starrat	Rockland, Me.	Seattle Shipping Co.	143-1 31-7 17-6	Seattle United States		
155 QCSO	Willen Eggerts H. Fey 00-00 L.H. Cam	IronBk 2Dk	1354 1234-1298	100A1 4.06	1885 H.M. Intyre & Co. A&CP PEN02DPSG.07-452	Paisley	Brantjes & Co.	230-0 36-0 21-0	Purmerend Dutch	22 " 5	
156 NJCL	Willi H. Rasmussen	WoodBn LD	242 216-219		1888 C. Thorén	Oscarshamn	H.K. Eschen	113-0 25-2 11-6	Marstal Danish		V
157 64314 MCTW	William T.G. 1914-06	WoodBk cf	208 198-166	2.96	1875 Cox IronBeams	Bridport PEN083	J.W. Finch	114-5 24-2 12-9	Guernsey British	14 " 0	V
158 3004 JGTK	N.P. Anderson -99	WoodBn LD	136 126-120		1868 P. Petersen	Nyborg	J.A. Martenson	89-3 23-0 10-3	Bergqvara Swedish		
159 25095 HSL	William A. Grozier G.L. Dunham	WoodSr LD	117 108-111		1865	Kennebunk, Me.	J.A. Dunham	91-6 22-5 8-9	Provincetn, Mass		
160 70483 WTRC	William Ashburner B. Bennett -01 cf Sailed	Wood 3MstSr LD	205 206-173	Jer	1876 Ashburner C9 10mo 10x13YrsMat ND99	Barrow	T. Ashburner & Co.	115-1 25-1 12-8	Barrow British	13 " 8 s 2 " 3	
161 80448 JQCF	William B. Herrick A.C. Wason	Wood 3MstSr 2Dk	499 -475	AI 4.06	1874 G.E. Currier	Nwbyrpt, Mass.	C. & J.F. Baker	146-6 34-0 19-0	Boston Mass United States		R
162 81533 KMPN	William B. Palmer W.T. McAloney	Wood 4MstSr 2Dk	1806 -1625		1896 N.T. Palmer	Bath, Me.	J.S. Winslow & Co.	257-2 42-1 20-1	Portland, Me. United States		
163 81834 KRYT	William Bisbee A.B. Norton	Wood 3MstSr LD	309 -206		1902 L.L. Snow & Co.	Rockland, Me.	L.H. Crockett	133-1 31-2 9-3	New York United States		
164 81853 KSGV	William Booth	Wood 3MstSr LD	545 -435		1903 M.B. Mac- Donald	Mystic, Con.	C. Barry	170-0 36-0 12-8	New London United States		
165 81380 KLHP	William Bowden O. Petersen	Wood 4MstSr	778 -695		1892 Hall Bros.	Pt. Blakeley, Wash.	G.E. Billings	185-6 38-8 15-4	S. Francisco United States		
166 81709 KQGD	William C. Carnegie M. Reed	Wood 5MstSr 2Dk	2664 -2381		1900 Percy & Small	Bath, Me.	J.S. Winslow & Co.	289-2 46-3 22-4	Portland, Me. United States		R
167 81276 KHGT	William Chester Tanner H. Johnson -90	Wood 4MstSr 2Dk	1034 -879		1890 G.G. Deering	Bath, Me.	G.G. Deering Co.	191-4 38-3 19-3	Bath, Me. United States		R
168 80486 JQLC	William Cobb W.H. Cook -86	Wood 3MstSr 2Dk	425 -856		1874	Dighton, Mass.	Red Beach Plaster Co.	128-4 32-0 15-8	Calais, Me. United States		
169 81423 KTPD	William D. Becker G.W. Loud (LOS)	WoodSr Barge LD	1046 -994		1892 J. Davidson	West Bay City, Mich.	Star Petroleum Transport Co.	211-0 35-0 16-6	New York United States		
170 80332 JLGM	William D. Hilton N.B. Horner -77	Wood 3MstSr LD	325 -243		1871 Goss & Sawyer	Bath, Me.	H.L. Nye	124-5 32-2 11-1	Bangor, Me. United States		

Foto van een dia, gemaakt door de heer H. J. Bouer, Delfgauw;
opgenomen d.d. 20 October 1926 ten huize van mevrouw
B. Weber - Hoekstra, Voorstreeck 34, Schiedamschenoog.
Schilderij op achterzijde hard board.

Europa, 1906. Geschilderd door: onbekend

Het schilderij ging in 1981 naar de familie
W. J. A. Schoevers - Karst* te Hoerden.

* Abi Karst.

Op deze foto die in 1909 aan de Langestreek
is gemaakt staan v. l. n. r. :
Neeltje Fenenga, Meinsina Grilk en
Frans de Deken. Frans is een zoon
van de toenmalige directeur van het
Badhotel.

De winkel van Pient Zeilenga

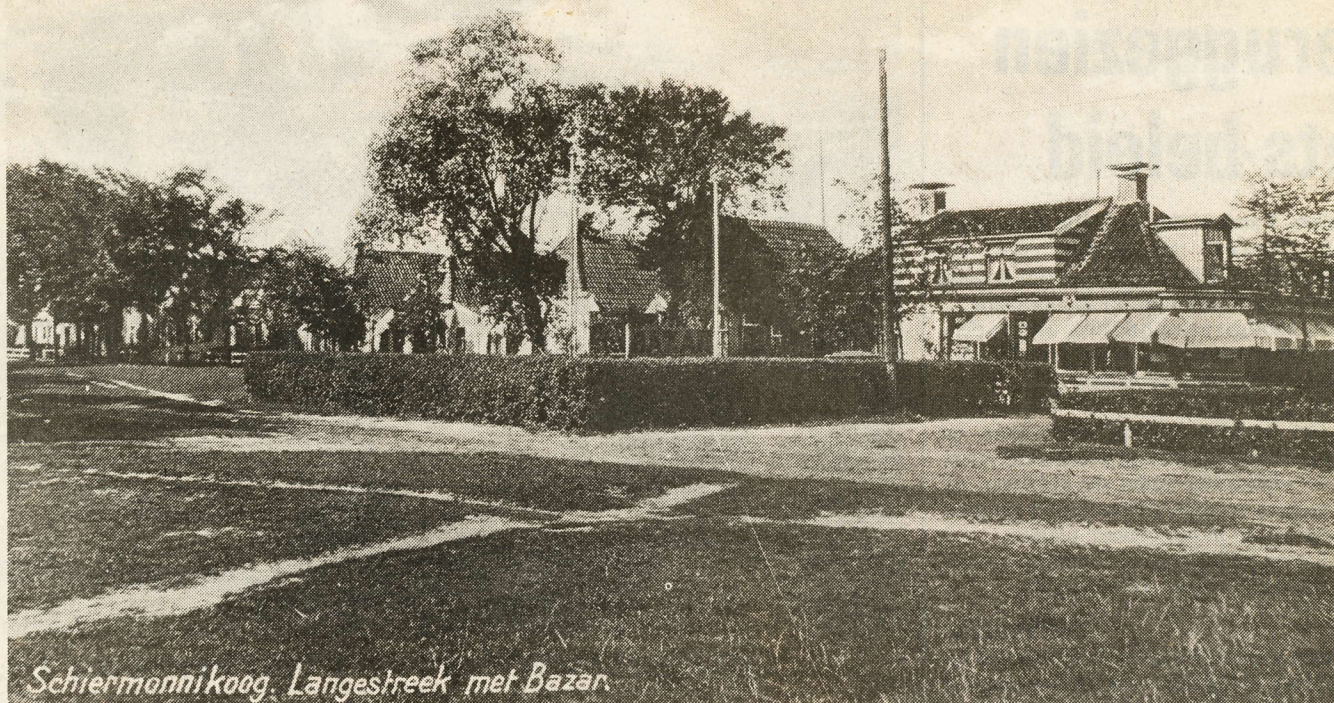
Longestreet, Zeilinger.

Hotel de Boer

Beide (brune) foto's van ca 1910, eigendom mr. Alf Mulder-Karst te R'dam.
 Na reproductie van de originele (brune) foto's nog naar hr. Spiess te Zinthen, Jor. inzage, etc.
 Bovenste foto: vlnr Neeltje Fentenga, Maria Grik, Frans de Deken (zoon dier. Bad hotel)

(ware afmetingen)

Uit de oude foto-doos

DOOR BRAM SPIER

Van deze foto uit 1930 genomen door H.W. Spier werd een ansichtkaart uitgegeven door de fa. R. Zeilinga van De Bazar op Schiermonnikoog. Op dezelfde hoek is nu gevestigd Hotel Pension Zonneweelde. Aan het eind van de vorige eeuw stond hier de opzichterswoning van de Nooist Tûer.

Als we de foto goed bekijken zien we dat de grote weg en het torenpad nog niet zijn bestraat. Ook op de voorgrond zijn duidelijk een paar zandpaden te zien. In de jaren 1932 en 1933 is de weg door de Langestreek met straatstenen geplaveid en zijn ook langzamerhand de toegangspaden verhard of bestraat. Voor de huizen staan hele oude iepen die voor het grootste gedeelte hol van binnen en meer dan 100 jaar oud waren. Ze boden een welkome huisvesting voor de vele spreuwen.

Bewoners

We zullen nu eens proberen of we nog achter de namen kunnen komen van de eilanders die vroeger in de huizen ten Westen van De Bazar hebben gewoond. In het 1e huis ten Westen woonde vroeger de kapitein van het barkschip 'George Washington': Folkert Dobbenga. Het schip is in 1902 in een zware storm met man en muis vergaan op weg van de Engelse Oostkust naar Bremen. De weduwe Femke Dobbenga-Jaarsma bleef hier wonen tot 1921. Nadien vestigde zich in dit huis Seatske Visser-v.d. Veer met haar 4 kinderen.

Het 2e huis ten Westen werd in het begin van deze eeuw, ongeveer tot 1920, bewoond door Tiete Bep, de grootmoeder van Jan Livius Visser. De familienaam van de echtgenoot van Tiete Bep was vermoedelijk Wiersma. We konden deze naam echter niet bevestigd krijgen. Na haar overlijden hebben in dit huis verschillende andere families gewoond o.a. de fam. Rustiger.

In het 3e huis ten Westen woonde vroeger de familie v.d. Geest: Sietse v.d. Geest, zijn zuster Hieke met moeder en grootmoeder. Later woonde hier de familie Pieter Visser, de oude boer van de eerste boerderij in de polder. Pieter Visser was de vader van Jilt Visser.

Het 4e huis ten Westen was het huis van de ouders van Wopke Fenenga. Later

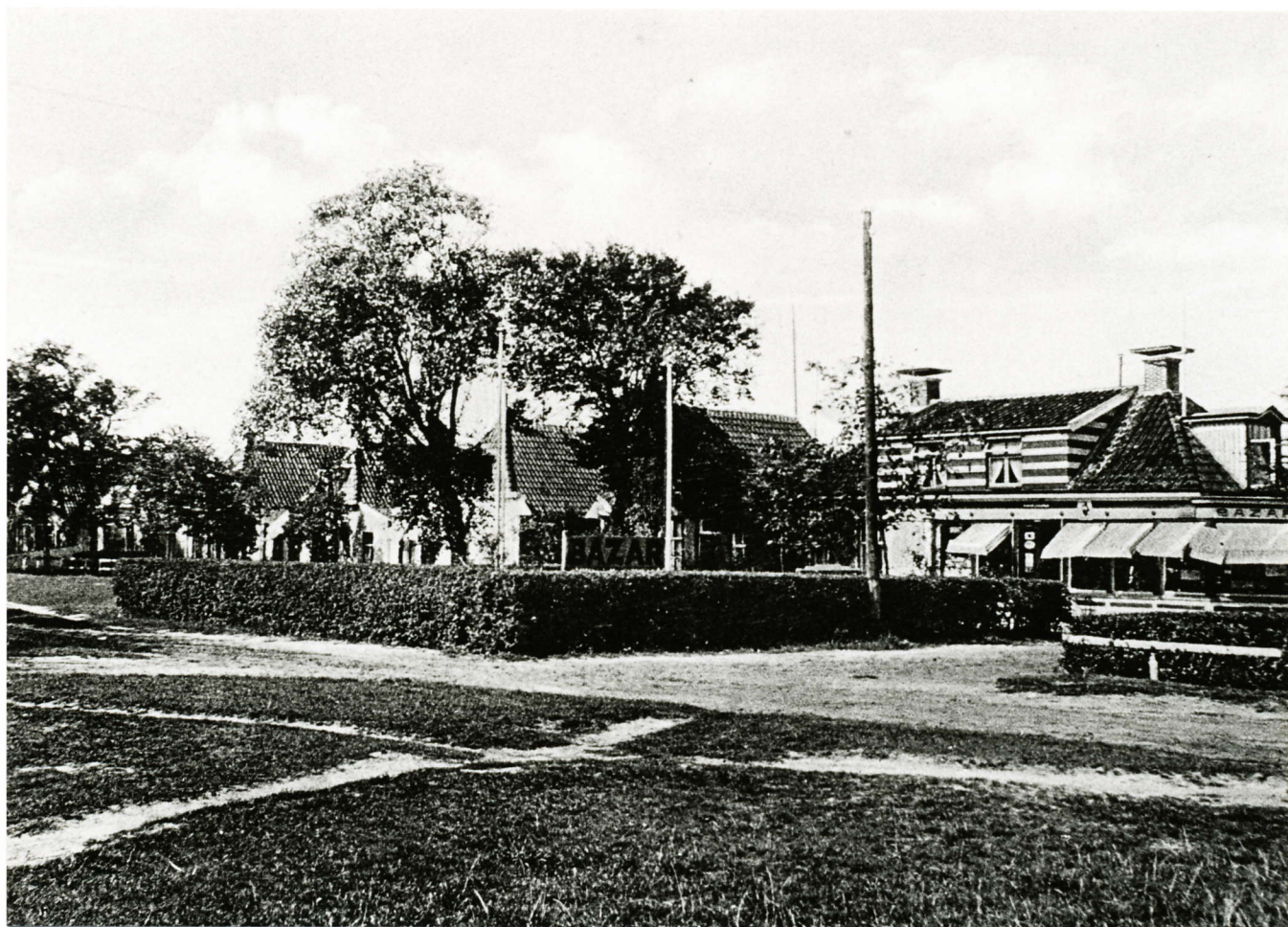
woonden hier een zuster en een zwager van Wopke.

Het 5e huis ten Westen hoorde bij de links gelegen boerderij, eigendom van Jilke en Jaap Visser. De woning en de schuur zijn later gesplitst. De schuur is omgebouwd tot woonhuis van H. Visser.

De rest van de huizen is op deze foto amper te zien. Gelukkig hebben we nog een andere foto in ons bezit waarop een groot gedeelte van het Westelijk deel van de Langestreek duidelijk is afgebeeld. Bij een volgende gelegenheid ko-

men we met een nieuw verhaal hier nader op terug.

Met vriendelijke dank aan de briefschrijvers die ons met het opsporen van de vele oude namen hebben geholpen besluiten we dit verhaal.

De opmerking van het eind van de vorige eeuw stond hier
de oprichters-woning van de Nooit Tuer wordt ten zeer-
ste in twyfel getrokken.

Het onderschrift bij een tekening in het boekje van A. Winkler
 Prins „Het eiland Schiermonnikoog als Badplaats“ blad 2. 21
 -De Tweedelijke Vaartoren met de oprichters-woning- was hier van
 de oer zaak!

Volgens Ede J. Visser is dit onderschrift een „misser“! In die
 tijd dat de tekening werd gemaakt (± 1889) was aan de West-
 kant de winkel van R. Zedinga (later de Bazar). Aan de
 Oostkant woonden Pieter en Wietske Teensma. Oud kapitein
 Pieter Teensma was geboren in 1846 en stierf in 1917 op 71
 jarige leeftijd. Hun zoon Thijs Teensma geboren in 1874
 stierf in 1907 op 33jarige leeftijd.

De foto is genomen van de Raugestreek bij de winkel van
Gerrit Teulings in 1909. De naam De Bazar
werd toen nog niet gebruikt.

Het meisje links is Maaltje Tenenka, een dochter van
Wopke. Maaltje is geboren in ¹⁸⁹⁴ 1894 of 1898. Volgens
een aantekening achter op de originele foto zou het meis-
je in de mitte Jurk Elvina Grilk zijn.

De verheeren in formatie met deze naam echter
Meinsina Grilk zijn, dochter van kapitein Rouw
Grilk en Pietje Schaafsma. Elvina Grilk is ge-
boren in 1899 of 1900. 1898.

Het jonkie bij de winkeldeur is Frans de Deken, gebo-
ren in 1900. Hij was een zoon van de toenmalige
directeur van het Badhotel.

De winkel van Gerrit Teulings werd na 1909 ver-
bouwd. Vermoedelijk reeds in 1910.

Ten Westen van de winkel stond het huis van de
medewerster Tenke Dobbenja-Jaarsma. Zij was de
medewerster van kapitein Tielbert Dobbenja.

Kanges trech Schiermonnikoog
ongeveer 1910.

Van links naar rechts
Keeltje Tenenga. Maria Grilk*
Frans de Deken.

— ACHTERKANT ORIGINELE FOTO —

*MOET ZYËN MEÏNSINA GRILK.

In 1911 door H. Zeilinger als amsicht-
kaart uit gegeven.

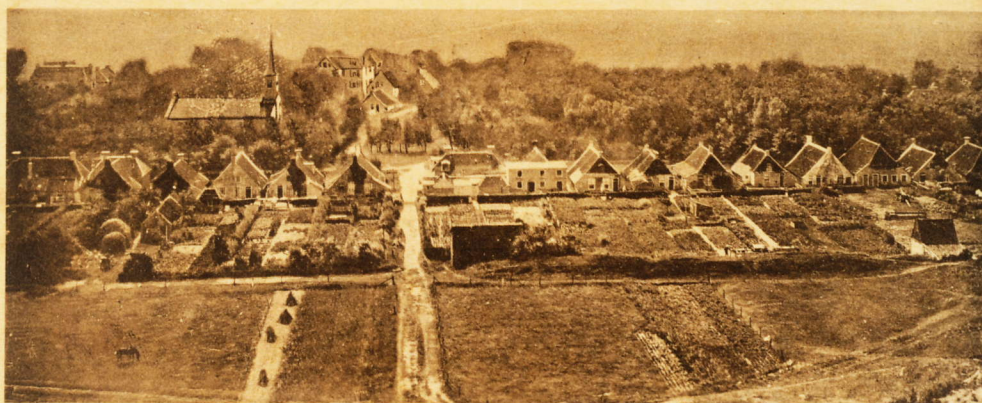

TEN OOSTEN VAN DE WINKEL VAN REMT ZEILINGA
WANDELEN WE VIA HET REMTE GLAP NAAR DE
NOOIST TÚER.

VANAF DE OMGANG BIJ HET STAAND LICHT HEB-
BEN WE EEN PRACHTIG UITZICHT OP DE HUI-
ZEN AAN DE LANGESTREEK OM DE NOORD.
(FOTO UIT DE POTTJEWIJD SERIE VAN 1894).

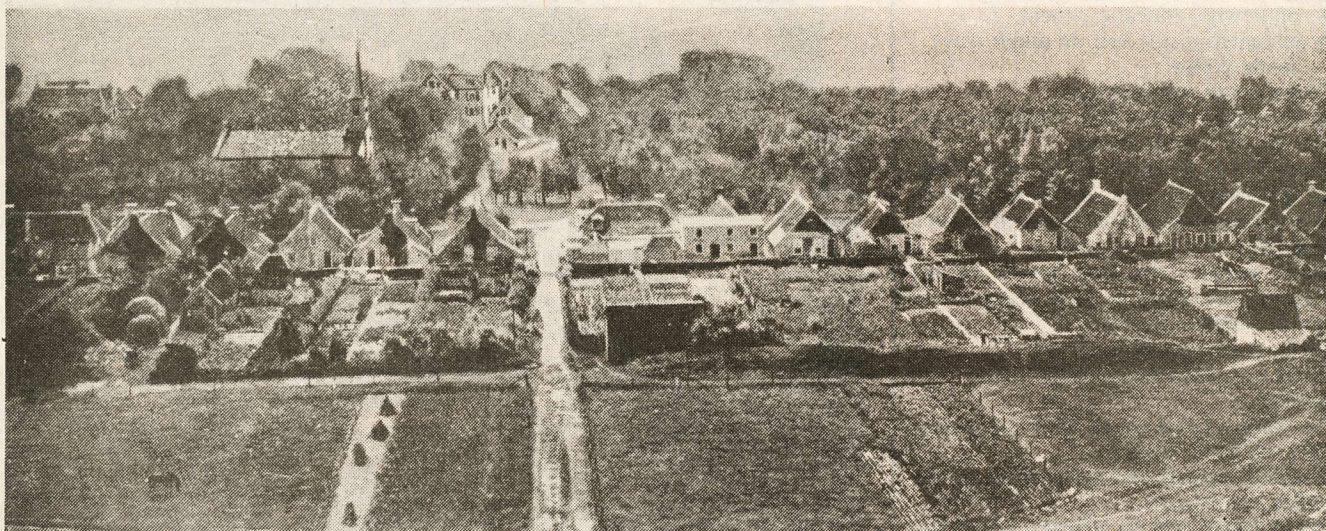
Foto uit de Pottjewijd serie van 1894.
Op de lichtomgang van de Nooist túer.

Schiermonnikoog
Het dorp

Uit de oude foto-doos

DOOR BRAM SPIER

1920 Foto vanaf de Nooist Túer

De onbekende fotograaf die in de zomer van 1920 op de NOOIST TÚER is geklommen om de foto te maken die we vandaag publiceren heeft er vast niet bij stilgestaan dat bijna 70 jaar later een aantal mensen nog zoveel moeite zou doen om er achter te komen wie in al die huizen hebben gewoond die hij destijds vanaf zijn hoge positie fotografeerde.

De unieke foto is in het voorjaar van 1921 door de firma R. ZEILINGA als ansichtkaart in omloop gebracht en heeft onlangs nog een lange reis door ons land gemaakt. Het is echter gelukt om alle namen bij elkaar te krijgen van de bewoners die hier rond 1920 hebben gewoond. We gaan ze gauw aan u voorstellen:

Van links naar rechts:

1. Dit huis staat oost-west. Woning van de oud gezagvoerder THEUNIS ZEILINGA met 2 dochters ELSJE en RIEMADA. 2. Voorhuis staat oost-west; achterdeel staat noord-zuid. Woning van ELTJE TEENSMA, gezagvoerder. 3. Woonhuis familie DE GROOT: THOMAS DE GROOT en zijn zuster TRIJNTJE VISSER - DE GROOT met haar kinderen. Later pension CATHARINA. 4. Hier woonde LIESBETH VISSER. 5. Het huis van de ongehuwde dochter van REMT ZEILINGA, mej. MARIE ZEILINGA. 6. Oost van het TORENPAD. Woonhuis van weduwe WIETSKE TEENSMA. Haar man, de oud-gezagvoerder PIETER TEENSMA, is in 1917 op 71 jarige leeftijd overleden.

7. West van het Torenpad. Winkel 'DE BAZAR' van R. ZEILINGA. Het vierkante of rechthoekige gebouw aan de noordkant werd voor de 1e wereldoorlog bijgebouwd als pakhuis. Het halfhuis bezuiden het pakhuis was de woning van de weduwe FEMKE DOBBENGA (JAARSMA). 8. Half huis noordkant LOTJE VISSER. Veel afgebeeld met haar broodmanden. Halfhuis zuidkant TIETE BEP de grootmoeder van JAN LIVIUS VISSER. 9. Halfhuis noordkant familie JACOBUS VELTHUIS. Halfhuis zuidkant familie SIETZE VAN DER GEEST. 10. Heelhuis, woonhuis van WOPKE FENENGA en zijn familie. 11. Heelhuis van TYMEN DE BOER met zijn zoon THIJS en zijn dochter LENA. 12. Het woonhuis van JILKE VISSER, boer, met daarnaast 13. de boerderij van de VISSERS, JAAP en Jilke. Bij de boerderij was een veestal en hooischuur. Het pand is later geheel verbouwd en is nu het woonhuis van HAIKE VISSER. 14. Dit is het 2e huis van rechts, destijds bewoond door de weduwe PIETJE HOEKSTRADUBBLINGA en later door JAN YES TEERDSTRA. 15. Het huis geheel rechts werd bewoond door TJEERD WIELEMA de timmerman-aannemer.

Nu u de namen van de bewoners kent gaan we eens kijken of we verder nog iets bijzonders op de foto kunnen ontdekken. Links boven de bomen zien we nog juist de oude pastorie. Hotel v.d. Werff, rechts van de kerk, lijkt wel op een oud

kasteel. In het midden op de achtergrond steken een groep bomen boven de omgeving uit. Deze bomen stonden op een terp bij het huis van schipper VAN DER MOLEN. (Later en heden woonhuizen van de familie JOHANNES VAN DIJK). Aan de z.g. achtertuinen is duidelijk te zien, dat ze toen nog bebouwd werden voor eigen levensonderhoud, d.w.z. met de opbrengst voor eigen gebruik. Op de voorgrond (het moet eind augustus, begin september zijn geweest) zien we aan de oostkants van het TORENPAD op een kale akker een viertal z.g. ruiters waarop erwten werden gedroogd. Het paardje dat hier links van de ruiters graast is een kidde vermoedelijk het eigendom van THOMAS DE GROOT die jarenlang huurder is geweest van de groenstrook tussen het Torenpad en de Badweg. Hij weidde hier kalveren, soms een paar koeien en later ook zijn 2 paarden.

In het 1^e huis werd later het pension van de dames Zeilingsa gevestigd.

Deze foto is als ansicht kaart op 8 oktober 1903 van
Schiermonnikoog verzonden aan Madame Moïse L.
Grilk via monsieur H. Grilk, Biekerfstraat 30
Anvers Belgique.

"Vogel vlucht Schiermonnikoog"
geen uitgever. (Overmoedelijk R. Teulings)

Op de kaart staat geschreven:

R. Kientje! Hartelijk gefeliciteerd met je verjaardag. Wij
verwachten alle dagen een brief van je allen. Ook uw
moeder feliciteren we. Pa is al naar de. Hoe is het met
Maria en Coby! Nu beste Kientje nog maals gefelici-
teerd van uw liefheb. Grootmoeder en nicht. Ali
Groeten aan uw mooie familie De Boer en de jonges.

De hene Kientje van wie de kaart werd verzonden,
werd later de moeder van Piet Teusma. Zijn va-
der was Jeppe Pieter Teusma werkzaam bij de
K.N.S.M.

De vader van Kientje H. Grilk (vermoedelijk Her-
mannus) was in die tijd kapitein bij de Belgische
Amerika lijn, de White Star Line.

De foto is genomen vanaf de Nooit Tien rond 1890.
De woning van het hoofd der lagere school staat er
reeds of (gebouwd ± 1885) links boven.

Links achter het huis van later de familie Theunis
Teulings staat een lang huis in de richting Oost-West.
Omstreeks 1905 stond hier een grote zwarte geteerde
loods, het pak huis van de winkelier Remt Teulings.
Het is niet bekend of er verwantschap bestond tus-
sen Theunis Teulings en Remt Teulings.

Het huisje beoosten dit lange huis was tot aan 1925
een half huisje, bewoond door Weduwe Bakker,
de weduwe van kapitein Aaltje Bakker. De
voornaam Aaltje is een mansnaam.

Overdruk uit „Eigen Haard“ van 1889.

De overdruk „Het eiland Schiermonnikoog als Badplaats“ door A. Winkler Prins - H. D. Tjeenk Willink Haarlem - is in boek vorm uitgegeven. In 1972 is het boekje heruitgegeven door Ad. C. de Haan - Schiermonnikoog. Fotografisch opgenomen en in offset gedrukt bij: H. H. van der Helm - Dokkum.

HET EILAND SCHIERMONNIKOOG ALS BADPLAATS

DOOR

A. WINKLER PRINS.

Met afbeeldingen naar photographiën van de firma
J. G. KRAMER, te Groningen.

De nederlandsche dorpen, die tot badplaatsen dienen, liggen alle op het uiterste randje van den vasten wal. Geen waagt zich als een schip in zee. Vele gasten echter, zoo zij 't voor het kiezen hebben, en, inzonderheid de Duitschers, geven de voorkeur aan badplaatsen, welke op eilanden gelegen zijn. Dáar toch smaakt men van alle kanten het volle genot der zee. Er heengaand en zich toevertrouwend aan het vloeibare element gaat men, als het ware, eene nieuwe wereld tegemoet. Op een eiland is alles anders dan op het vaste land. De bodem heeft er een anderen vorm, de plantengroei vertoont er zich in eene andere gedaante, de bewoners dragen er ten gevolge van hunne afzondering een anderen stempel, en zelfs de zee bruist er bij dat vooruitgeschoven bastion der vaste kust met indrukwekkender kracht.

Ook wij bezitten zoodanig eiland, aan de noordkust van de provincie Friesland gelègen, namelijk Schiermonnikoog. Sedert een paar jaren is er eene uitstekende gelegenheid voor de ontvangst van badgasten geopend. Men heeft de reis derwaarts gemakkelijk gemaakt, en de drukte van het bezoek stelt de verwachting geenszins teleur.

Schiermonnikoog is in de meer zuidelijke provinciën van ons vaderland weinig bekend, en men maakt zich van zoodanig eiland veelal geene bekoorlijke voorstelling. Friesland is in zijn noordelijk gedeelte een vlak en eentonig gewest, schraal met natuurschoon bedeed. Wat kan Schiermonnikoog dan zijn? Wellicht eene boomlooze zandplaat met eenige schrale grasgronden en verstrooide visschershutten!

Die gevolgtrekking is echter ten eenemale onjuist. Wie Schiermonnikoog in den zomer bezoekt, zal verbaasd staan over de schilderachtige natuurfascieelen, die dit eiland aanbiedt, en niet aarzelen het met Henri Havard *la plus coquette des îles* te noemen.

Er bestaat dus reden om Schiermonnikoog en het natuur-

Overdruk ontvangen van Ede. J. Visser. Op de pagina's 3 en 8 ontbreken een aantal letters (rechts). Complete boek bevindt zich in eigen bibliotheek. Overdruk is geplaatst in het boek *Langestrreek i.o.w.* een aantal foto's.

genot, dat men aldaar kan smaken, in breeden kring bekend te maken en velen aan te sporen er aan het prachtige strand ontspanning te zoeken en nieuwe kracht te verzamelen. Wellicht vraagt deze of gene: „Hoe kan men dat eiland het gemakkelijkst bereiken en hoe is het aldaar gesteld?” Welnu, wij zullen tot antwoord een en ander mededeelen van eene reis, die wij den vorigen zomer derwaarts hebben volbracht.

Des ochtends te acht ure vertrokken wij van Groningen met de dagelijks varende raderstoomboot *Sophia*, opzettelijk voor de vaart naar Schiermonnikoog gebouwd. Onderscheidene reisgenooten brengen er die gezelligheid aan, die men een kenmerk mag noemen van de Groninger bevolking. Wij kiezen op het dek onder de zonnetent eene gemakkelijke zitplaats, en de boot komt in beweging. Rustig doorsnijdt zij de kalme wateren van het Reitdiep, dat zijn naam eer aandoet, want op vele plaatsen zijn er de oevers dicht met riet begroeid. Te voren lag deze rivier voor eb en vloed zoodat zich aan hare boorden hoge dijken verheffen, die gedeeltelijk geslecht en gedeeltelijk door den landbouw in bezit genomen zijn. Immers sedert het bouwen der zeesluizen te Zoutkamp zijn zij onnoodig geworden. Het Reitdiep heeft toen ook eenige regularisatie ondergaan, maar tevens hier en daar tijdroovende kronkelingen behouden. Wij zien bij afwisseling naar de linker- en rechterzijde. Zware kleigronden zijn er met welige gewassen bedekt. Landelijke dorpen met hunne antieke torens schuiven ons langzaam voorbij. Nu en dan vertraagt eene sluis den gang van ons vaartuig, zoodat wij omstreeks te elf uur de zeesluizen van Zoutkamp bereiken. Hier neemt de riviervaart een einde, en bij het verlaten van de sluizen zien wij een breeden waterboezem, de Lauwers, vóór ons.

Onwillekeurig herhalen wij een lied van vroeger tijd:

Blauwe stroom der vrije Friezen,
Waternymf, die 't blank gelaat,
Blozend als de dageraad,
Opheft uit de ranke biezen
En de blonde lokken doet
Dartlen op het golfgewiegl, . . .
Onbesmette wolken Spiegel,
Breede Lauwers, wees gegroet!

en:

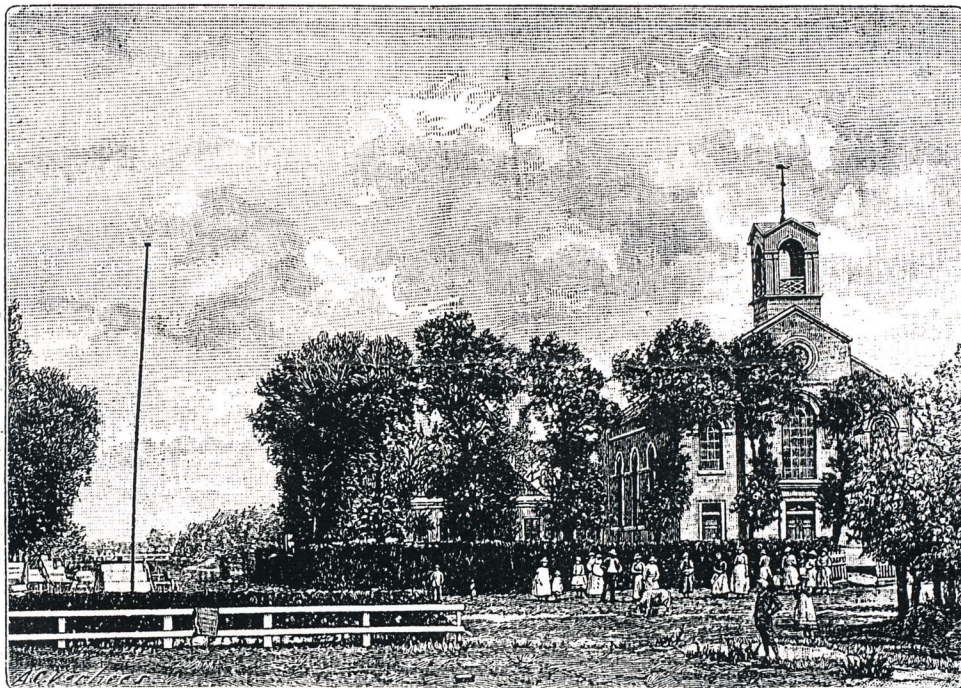
Vrije Fries der noorderstranden,
Rustig waart ge in stillen vreë

Als uw kalme Lauwerzee;
Maar voor wie u aan dorst randen
Waart gij vreeslijk als haar vloed,
Wen de storm blaast in de biezen! . . .
Blauwe stroom der vrije Friezen,
Breede Lauwers, wees gegroet!

Dicht langs de Friesche kust vervolgt de *Sophia* haar tocht. Het is eb, en aan weërszijden van de afgebakende geul, die haar tot vaarwater dient, ziet men uitgestrekte slibgronden, die slechts op indijking wachten om kostelijk bouw- en weideland op te leveren. Reeds vertoonen zich in de verte de vuurtorens van Schiermonnikoog, en langs Nieuwe-Zijlen en Ezumazijl bereiken wij Oostmahorn, eene voormalige schans, waar onze boot de passagiers opneemt, die zich uit Friesland derwaarts hebben begeven. Na weinige oogenblikken wordt de reis voortgezet. Eene vermeerderde deining, veroorzaakt door de Noordzeegolven, die tusschen Ameland en Schiermonnikoog het Friesche Gat binnendringen,

doet zich gevoelen, maar is niet sterk genoeg om de opgewektheid der reizigers te verstoren.

Westwaarts ziet men de kapen of houten gevaarten van Engelschmansplaat, noord-oostwaarts de drooggelopen plaat Brakzand, waar zeehonden zich koesteren in den zonneschijn. Ook in de nabijheid van ons vaartuig steekt nu en dan zulk een dier het hoofd boven het watervlak om adem te

Dorpskerk op het eiland Schiermonnikoog.

halen, terwijl blanke meeuwen als groote zeevlinders over den zacht bewogen spiegel zweven om nu en dan plotseling op hare prooi neêr te schieten.

De voorwerpen op het eiland vertoonen zich allengs duidelijker, allengs ook in grooter getal. Reeds lang zagen wij de beide vuurtorens. Thans zien wij ook den kerktooren, de door de zon beschenen hellingen der blanke duinen, het hooggelegen badhôtel, het dorp met den burecht en ten oosten van het dorp eenige landhoeven. Weldra — het is omstreeks één uur na den middag geworden — laat de *Sophia* het anker vallen. Maar wij bevinden ons nog op aanmerkelijken afstand van de kust. Het ondiepe water verbiedt eene verdere nadering.

Maar geen nood! Ginds vertoont zich de rook van eene stoombarkas. Deze ligt weldra aan de zijde van de *Sophia*. Wij stappen over en bevinden ons in een doelmatig ingericht vaartuig. De reizigers zetten zich neder; de goederen worden aan boord gesjouwd, de touwen losgemaakt, en verder gaat het naar de kust. Hier vindt de barkas een vlottonden steiger ter lengte van weinige meters. Daar-

langs bereiken wij den vasten grond. Deze is bij eb eene groote, harde zandplaat. Wij begeven ons in een der gemakkelijke rijtuigen van het badhôtel, welke hier gereed staan, — boerenwagens dienen tot het vervoer der vrachtgoederen — en de paarden doen in vroolijken draf ons rijtuig ratelen over de harde, door den golfslag geribde zandvlakte. Nieuwsgierig zien wij uit, maar ons oog stuit op een hoogen dijk, die als een groene mantel de zuidzijde van het eiland omgeeft. Weldra bevinden wij ons aan zijn voet, en met loomen stap trekken de paarden het rijtuig tegen de helling op: Na weinig oogenblikken bereiken wij de kruin, — en zie, welk een verrassend schouwspel!

Binnen den dijk staren wij in de eerste plaats op vruchtbare weilanden, met eene eindeloze verscheidenheid van bloemen getooid. Daarachter verheft zich het dorp, in het groen van hoog geboomte half verscholen. Rechts vertoont zich de pastorie en wat verder oostwaarts de Burcht. Als wij het dorp bereiken, verrijst vóór ons het bevallige kerkje (zie de afbeelding op blz. 177), omgeven door het kerkhof, dat door eene dichte haag en hoog geboomte is omringd, terwijl het tevens de kom van het dorp vormt. Aan onze linkerhand zien wij het logement van Folkert de Boer, tevens het post- en telegraafkantoor, en aan onze rechterhand naast een grasplein het logement van Schaafsma, alsmede het gemeentehuis, de zeevaartschool en andere zaken te veel om bij den snellen doortocht nauwkeurig waargenomen te worden.

Eer wij er om denken zijn wij bij den straatweg, die van het dorp naar het badhôtel is aangelegd. Het rijtuig staat een oogenblik stil, om passagiers te doen afstappen, die in het dorp willen blijven. Wij maken daarvan gebruik, om oostwaarts langs de rij huizen te zien, die op de derde afbeelding achter hoog geboomte is verborgen. Achter de afrastering ter linkerzijde neemt gemelde straatweg een aanvang. Welk een nieuw en fraai natuurfereel opent zich hier voor onzen blik. Het is weergegeven door onze vierde afbeelding. De straatweg loopt met eene bevallige buiging door een fraai duingewest. Nabij het dorp heeft men door vrij hooge zandgevaarten moeten heengraven. Verder is hij door de laagten gelegd der drievoudige duinenrij. Aldaar groeien de keurige duinaardappelen, en in het algemeen ontwikkelt er zich een weelderige plantengroei. De weg van het dorp naar het badhôtel heeft eene lengte van slechts twintig minuten gaans, en wie het bewandelen van dien afstand vermoeiend vindt, kan uitrusten op de banken, welke er hier en daar zijn geplaatst. Met verwondering beschou-

wen wij het zonderlinge landschap, dat voor den blik van het binnenland den vollen geur der nieuwigheid heeft, en weldra houdt het rijtuig stil voor het badhôtel met zijne eet-, gezelschaps- en biljartzalen, met zestigtal logeervertrekken, met zijne uitstekende bediening en met zijne eenvoudige, maar smakelijke tafel al noodige aanbiedt, om den bezoeker, zoo hij eenige moeienis ondervonden heeft, verkwikking en herstelling bezorgen.

Wij betreden het hôtel van de landzijde, maar wij willen niet nalaten, ons aanstonds naar de andere zijde begeven, waar met glas afgeslotene veranda's zich langs den geheelen noordelijken gevel uitstrekken. Wij open de deur van het ruime gebouw en bevinden ons op duintop, die tot bouwplaats van het hôtel is gekozen tevens bij het strand, waarnaar men met weinige schreden afdaalt. Dáar ligt zij vóór ons, de grenzenloze, en wie wij met innig verlangen hebben uitgezien — de Statig komen zij er aanrollen, de hooge, met schuim

gedekte golven om op het strand te breken en de wateren boegwijzen uit te spreiden over de effene zandvlakte. Ver op zien wij eene twee geweldig gebouwd der ekk der achtere lende en o stelpende ren. Nog ver noordwaarts ploegt de stoomboot waterspiegel laat een benden en lan wimpel rook van de schoorsteen fladderen.

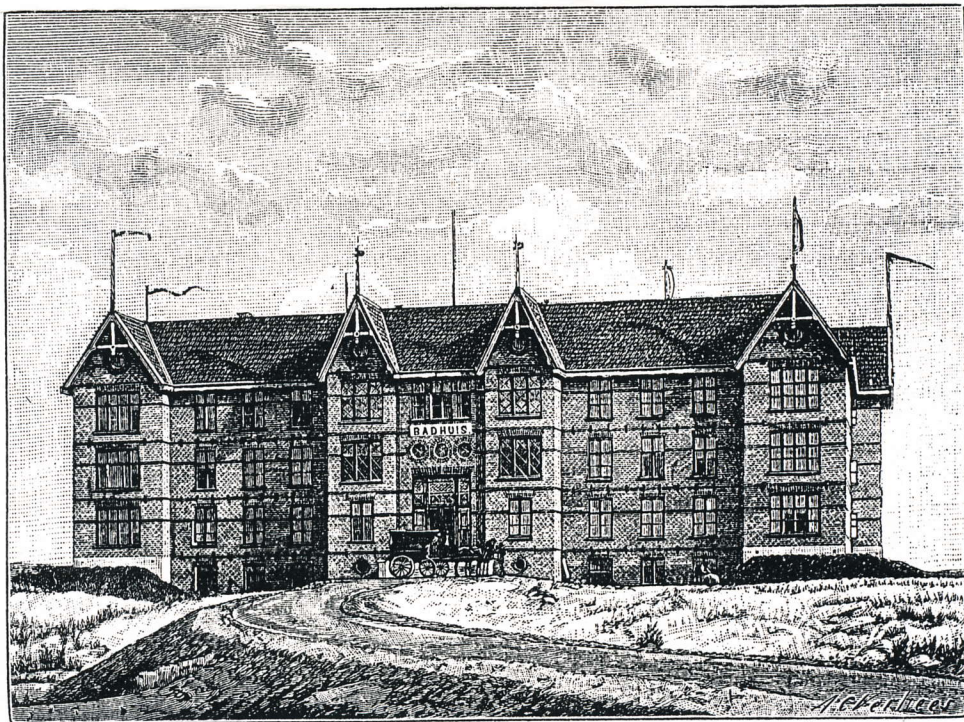
zonnestrals dansen en telen op

golven, dartelen met het schuim, vermeien zich de eeuwigdurende beweging der wateren, en wij weten niet wat wij van verrukking zullen zeggen. Met Haafner kneden wij slechts stamelen: Thalatta, thalatta!

Het eiland Schiermonnikoog ligt tegenover den mond Lauwerzee en behoort tot de provincie Friesland, waar het door het wad, ter breedte van ongeveer drie uren gaas verwijderd is. Zijn hoogste vuurtoren verheft zich op 28' 56" N.B. en 6° 9' 49" O. L. van Greenwich. Het heeft eene ellipsvormige gedaante, ligt boven het peil gewoon hoog water, is aan de noordzijde door eene dreefrijdige rij duinen en aan de zuidzijde door een dijk tegen den springvloed beveiligd en heeft thans eene lengte van drie streeks drie uren bij eene breedte van nog geen uurgaa

Deze algemeene trekken laten wij voorafgaan, om ons thans bij de mededeeling van eenige geschiedkundige bijzonderheden te bepalen.

Met betrekking tot den naamsoorsprong behoeven

Badhuis op het eiland Schiermonnikoog.

nauwlijks te zeggen, dat de eindlettergreep *oog* eiland be-
teekent. De lettergreep *schier* beduidt *grijs* en den geheelen
naam kunnen
wij dus om-
zetten in de
woorden:
eiland der
grijze monni-
ken.

Degeschie-
denis levert
ons daarvan
de verklaring.
Het eiland
was in vroe-
gere eeuwen
zeer zeker met
den vasten
wal van de
provincie
Groningen
verbonden en
strekke zich
zuidwaartsuit
tot in de na-
bijheid van
de Friesche
kust. Het
oudste ons
bekende be-
richt omtrent
Schiermon-

nikoog is vervat in een charter van 6 November 1465,
waarin David van Bourgondië, bisschop van Utrecht, bekend
maakt, dat hij, op verzoek van Peter, abt van het klooster
Claerkamp te
Rinsuma-
geest, de ka-
pel op het
eiland Schier-
monnikoog
verheft tot
een parochie-
kerk en deze
met hare bij-
behorende
bezittingen
aan genoemd
klooster toe-
kent. Daar
uit dit char-
ter tevens
blijkt, dat
Schiermon-
nikoog van
ouds be-
schouwd werd
als een eigen-
dom der in
't grijs ge-
kleede Claer-
kampster
monniken,
behoeven wij
naar den oor-
sprong van zijn naam niet verder te zoeken.

Geen wonder, dat de geestelijke broeders van Claerkamp
hun voordeel deden met de vruchtbare beemden van het

eiland Schiermonnikoog. Stond er aanvankelijk slechts eene
kapel, in het laatst der vijftiende eeuw verrees er eene

parochiekerk.

Denkelijk
bleef het ei-
land in het
bezit der

Claerkamp-
sters tot aan
het jaar 1589,
toen vele
kloostergoe-
deren aan de

provincie
Friesland ver-
vielen. Na
dien tijd was
het aanvan-
kelijk een
Friesch do-
mein. Ook
drong de

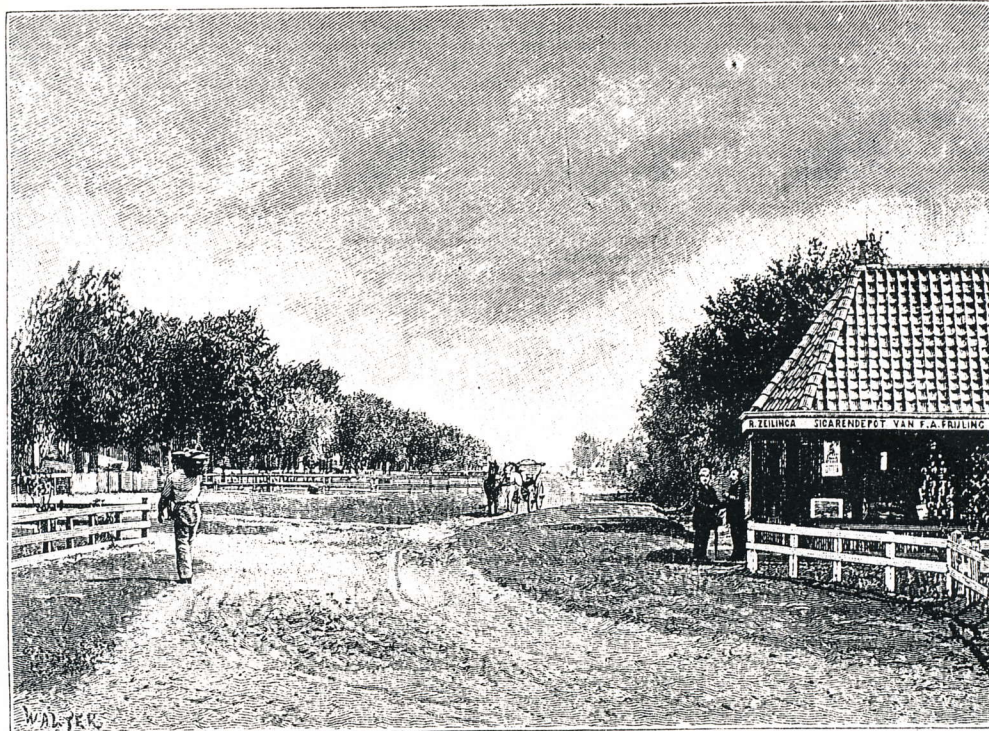
Hervorming
er weldra
door, want
wij vinden
Titus Conradi
in 1605 ver-
meld als pre-
dikant van
Nesen Schier-
monnikoog.

Daarna vormde het tot 1640 eene combinatie met Paesens
en vervolgens eene afzonderlijke gemeente.

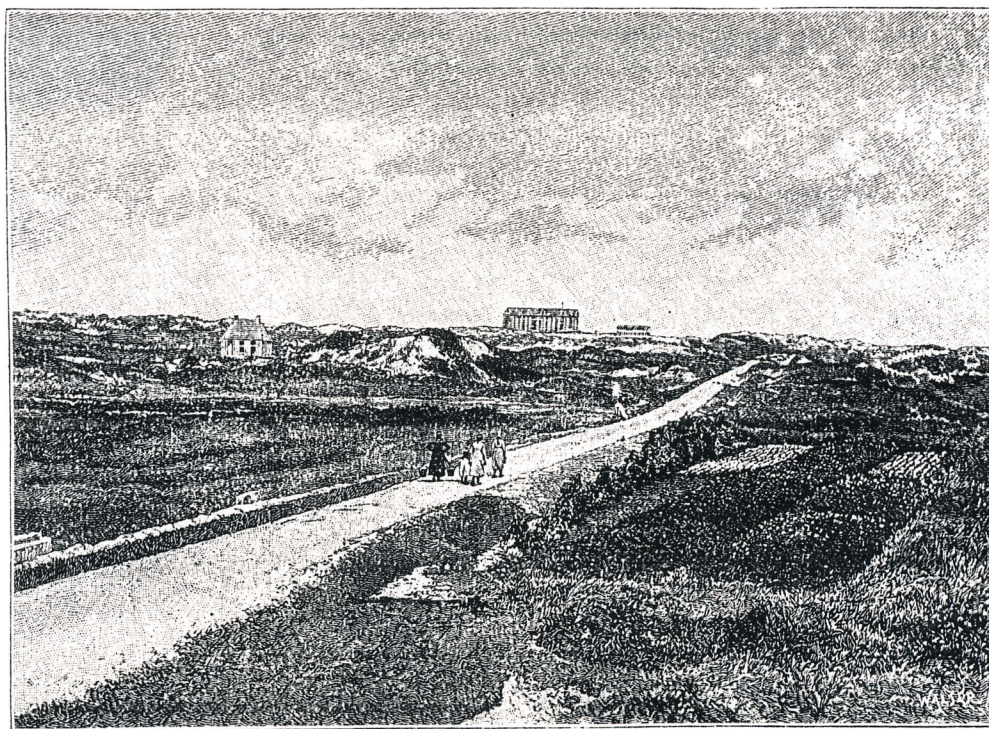
Men meene echter niet, dat in vroegeren tijd de bewo-
ners van

Schiermon-
nikoog op de
plaats van het
tegenwoordi-
ge dorp wa-
ren gehu's-
vest. Eene
kerk, ver
westwaarts
verrijzende,
waar thans de
schepen va-
ren, die in
het Friesche
Gat binnen-
vallen, is in
1715 afge-
broken en
meer oost-
waarts weder
opgebouwd,
waar zij 45
jaren later
desgelijks een
prooi der gol-
ven werd.
Toen stichtte
men eene
kerk op de

plaats waar zij ook nu nog staat, doch zij werd oud
en bouwvallig, zoodat zij in 1866 plaats maakte voor het
nette gebouw, dat op de eerste afbeelding is voorgesteld.

De Lange Streek.

Gezicht op de duinen en het Badhotel.

Schiermonnikoog was, gelijk wij zeiden, sedert 1580 een Friesch domein. De Staten van Friesland echter verkochten, volgens besluit van 27 Juni 1638, het eiland met de landen, zeerecht, impositiën, civiele en crimineele justitie, onder reserve van 't recht van souvereiniteit en hommage, aan den gestrengen heer Stachouwer, heer van Rijsbergen, Iseliettes, St. Anna enz., voor de som van 18150 goudguldens (achtentwintigen). Na dien tijd bleef het eiland in het bezit van de familie Stachouwer, totdat het in 1859 voor eene som van ongeveer 100000 gulden werd aangekocht door den heer mr. J. E. Banck, die er vervolgens een zwaren zeedijk aanlegde, waarmede hij 400 bunders kostelijk weiland en tevens het geheele dorp tegen hooge vlooden beveiligde. Voorts heeft hij geene pogingen onbeproefd gelaten, om zijne bezittingen te verbeteren en de welvaart der ingezetenen te bevorderen. Door het bouwen van boerenplaatsen heeft hij er voor de ontwikkeling van landbouw en veeteelt gezorgd. Zoowel de kerk als de zeevaartschool heeft aan zijne ondersteuning veel te danken, — niet minder de stichting van het badhôtel en de verbetering der reisgelegenheid naar de stad Groningen.

In het badhôtel betrekken wij onze kamer. Is deze aan de zuidzijde gelegen, dan hebben wij een heerlijk gezicht over het mild begroeid duinlandschap met zijn golvenden bodem, waaruit zich hier en daar naakte zandgevaarten verheffen, — voorts op het dorp, welks belommerde woningen aan den voet der duinen zijn nedergevlid en op eene rustende kudde schapen gelijken, — daarna over welige weilanden heen op de reede, waar eenige kleine vaartuigen in den zonneschijn voor hunne ankers wiegelen, — en eindelijk op het wad, hetwelk als eene breede rivier het eiland scheidt van den vasten wal, die zich met zijne torens in de wazige verte vertoont. Is de kamer daarentegen aan de noordzijde gelegen, dan breidt zich de onmetelijke, rusteloze zee in volle majesteit voor ons uit.

Als wij het dorp doorwandelen, merken wij de echt friesche zindelijkheid op, die om, bij en in de woningen heerscht, en wij worden allicht eens binnen genoodigd om de oude tegels en gebeeldhouwde kasten te bewonderen en een oog te slaan op de hooge bedsteden en hoog opgepofte kussens, of wij bereiken door de Lange Streek langs bleekvelden en vruchtbare tuinen Schiermonnikoog's Burcht, de voormalige woonstede der Stachouwers. Wij hebben dien reeds gekend vóór meer dan eene halve eeuw. Ook toen was hij niet meer bewoond, maar de vestibule was nog met wit en blauw marmer bevloerd en de groote zaal, later in een pakschuur veranderd, met goudleer behangen. Voorts waren er toen nog meubelen, kostbaar porselein en vele familieportretten — ridderlijke mannen en sierlijk gekleede jonkvrouwen — aanwezig. Ook dit gebouw is het eigendom van den heer Banck, die de twee bouwvallige zijtorens van den voorgevel heeft doen afbreken. Weleer bevond zich achter den Burcht een vrij uitgestrekt elzenbosch met talrijke op eene hoofdlaan uitkomende zijlanen, des zomers met de klokvormige bloesems der witte winde rijk versierd.

Een gezang van kinderstemmen klinkt ons uit den eerwaardigen Burcht te gemoet. Het wordt aangeheven door de vacantiëkolonie uit Groningen, die door het menschevriend verlot van den eigenaar hier huisvesting heeft gevonden. De directrice noodigt ons binnen te treden. Daar zien wij een twintigtal kinderen met vroolijke gezichtjes bij elkaar. Zij vinden hier eene

uitstekende voeding en eene heilzame beweging in de frissche zeelucht en keeren straks met een onbetaalbaren schat van gezondheid en kracht naar den ouderlijken haard terug.

Van den Burcht volgen wij westwaarts door eene fraaie elzenlaan een zindelijk onderhouden voetpad, dat in rechte lijn voortloopt naar den oostelijken gevel van het kerkgebouw. Wij brengen een bezoek aan het nette bedehuis, waar de hoog bejaarde emeritus-predikant, die er reeds in 1828 het dienstwerk aanvaardde, nog altijd met jeugdige opgewektheid de gemeente blijft stichten op de zonden feestdagen, die verstoken blijven van de hulp der ringbroeders. Wij vinden er niet meer de hooge wapenborden, die de wanden der voorgaande kerk bedekten, maar wij gevoelen ons aangenaam gestreeld door de smaakvolle inrichting van het gebouw.

(Slot volgt.)

HET EILAND SCHIERMONNIKOOG ALS BADPLAATS

DOOR

A. WINKLER PRINS.

Met afbeeldingen naar photographiën van de firma
J. G. KRAMER, te Groningen.

(Slot van blz. 180.)

Wij begeven ons, na het verlaten der kerk, verder. Staat eenige oogenblikken stil en wendt uwen blik naar het noorden. Door eene opene ruimte tusschen de huizen der Lange Streek aanschouwt gij den naastbijzijnden vuurtoren, die zich op een breedend duintop verheft. Zie de afbeelding op blz. 191.

Eene nieuwe verrassing wacht ons. Ten westen van de kerk, tusschen de Lange Streek en de Middenstreek, is door de zorg van den heer Banck een sierlijk en vrij uitgestrekt plantsoen aangelegd. Opgaand geboomte belemmert er de slingerpaden, die met bloeiende heesters zijn omzoomd en waar eenige banken den wandelaar noodigen om uit te rusten. Verkwikkend is het er voorts te toeven onder het hoog en bladerrijk geboomte, dat met zijne dooreen gestrengelde takken eer een priëel dan eene laan vormt tusschen de Voor- en Middenstreek. De oostelijke ingang van die laan is in onze laatste afbeelding voorgesteld.

Men moet, een wandeling makende op Schiermonnikoog, er niet tegen opzien, langs ongebaande paden nu eens te klimmen, dan weder te dalen; nu eens tegen eene naakte duinhelling op te klauteren en dan weder een weg te zoeken door de kruipwilgen der vallei. Wij zien, dat de duinen van Schiermonnikoog een miniatuurbeeld vormen der Amerikaansche Cordillera's. Immers men heeft ook hier op sommige plaatsen eene kustketen, eene middenketen en eene binnenlandsche keten. Wij hebben echter op ons eiland niet te doen met ruwe rotsen en ongenaakbare sneeuwtoppen. Eerst zwerven wij rustig rond in de nabijheid van het badhôtel. Dan beklimmen wij één van de hoogste zandgevaarten. Noordwaarts aanschouwen wij er de zee en zuidwaarts zweeft onze blik over het golvende duinlandschap heen, om te rusten op de noordzijde van de woningen der Lange Streek en op de beide hoge vuurtorens.

Maar zie, ginds in het oosten steekt een veel hooger duingevaarte zijne witte kruin omhoog. De zonnestralen doen zijne kwartskorrels blinken als zilver, en wij gevoelen ons opgewekt, om ons derwaarts te begeven. De afstand is grooter dan hij scheen, maar wij zetten onzen tocht voort met onvermoeiden voet. Wij bereiken den top en genieten ook van daar een fraai uitzicht naar alle zijden. Wil men echter bevalliger duinen bezoeken, dan begeve men zich naar het westelijk uiteinde van het dorp, beklimme aldaar de hoge, begroeide toppen en zette de wandeling over die duinketen heen westwaarts voort. Ten zuiden zien wij er over de weilanden en over het wad heen de friesche kust opdoemen en ten noorden ontwaren wij bebouwde duinpannen. Onze weg loopt door het gebied der onge-repte natuur, waar geen menschelijke kunst iets heeft gewijzigd. Hebben wij het einde van deze duinenreeks bereikt, dan zien wij de witte zandgevaarten van Ameland in het westelijk verschiet.

Maar wat ontwaren wij daar ginds, in het mulle zand van een hoog duindal? Er groeit — hoe is het mogelijk in die waterlooze woestijn! — eene prachtige plant, die er zich met ongemeene kracht weelderig heeft ontwikkeld. Wij begeven ons derwaarts en aanschouwen de sierlijke zeedistel (*Eryngium maritimum*). Voorzeker één van de

merkwaardigste duingewassen. Hij behoort tot de scherm-dragende planten, wordt meer dan een halven meter hoog en draagt bolronde, grijsblauwe bloemhoofdjes en leder-achtige, sterk gaderde, stekelige bladeren, die aan den omtrek der wortelrozet langgesteeld, maar hoogerop stengelomvattend en geoord zijn. Gij kunt niet nalaten, een tak van deze plant af te snijden en mede te nemen.

In het algemeen is de duinflora van Schiermonnikoog zeer belangrijk. De helmplant (*Psamma arenaria*) bekleedt er de meeste zandgevaarten en bewaart ze door hare voortkruipende wortels voor verstuiven, terwijl zij als grondstof voor fijne matten voor vele ingezetenen een middel van bestaan oplevert. Het driekleurig, viooltje (*Viola tricolor*) waagt zich met hare teedere bloemkroon hier en daar tot op de toppen der duinen. Aan de hellingen en in de dalen groeien — om slechts enkele te noemen — de gele en witte honigklaver (*Melilotus officinalis* en *alba*) en verspreiden er een aangename geur; voorts het duizendguldenkruid (*Erythraea litoralis*), dat met zorg verzameld en aan de drogisten verkecht wordt, de fraaie wilde aspergie (*Asparagus officinalis*), de duindoorn (*Hippophaë rhamnoides*) met zijne scherpe dorens en roode bessen, alsmede eenige sierlijke standelkruiden.

Willen wij den tol onzer belangstelling aan het duingewest betalen, dan zijn thans de vuurtorens aan de beurt. Deze werden er in 1854 van rijkswege gebouwd en zijn iets meer dan een kilometer van elkander verwijderd. De zuidelijke, dien wij op één der afbeeldingen op blz. 191 aanschouwen, verheft zich 44,9 en de andere 42,3 meter boven gewoon hoog water. Beide dienen om den zeeman den verloren weg te doen vinden op de wijde wateren, en terecht verkondigt het vers van den heer Banck:

Op de kruinen
Van de duinen
Staat een hooge zuil geplant,
Die met luister
In het duister
Als een helder kustlicht brandt.

Vol gevaren
Zijn de baren,
Waar de zeeman zoekend dwaalt,
Donkre luchten
Doen hem duchten,
Waar geen ster hem tegenstraalt,

Maar van verre,
Als een sterre,
Schijnt de vuurbaak op het nat;
Alle nooden
Zijn gevloeden,
En de zwerver vindt zijn pad.

Het weder is gunstig en wij melden ons aan bij den wachter van den zuidelijken vuurtoren. Hij is aanstonds gereed om de deur voor ons te ontsluiten en tot zevenmaal toe beklimmen wij een-en-twintig treden van de ijzeren wenteltrap, die allengs nauwer wordt, om eindelijk de kristallen lantaarn te bereiken. Op de verschillende verdiepingen heeft men nu eens een magazijn van benodigdheden, dan weder eene werkplaats voor den machinist of ook eene slaapstede voor den wachter. Wij begeven ons op den hoogen omgang en staren over de balustrade heen in de duizelingwekkende diepte, terwijl voorts groote gedeelten van de provinciën Friesland en Groningen zich aan ons oog vertoonen. In de lantaarn, wier kunstige inrichting wij bewonderen, zijn wij alleen door het zeer doorschijnende glas van de onbepaalde ruimte gescheiden. Indien wij in dat smalle gangetje eens struikelden en door de ruit tuimelden! Met een lichte huivering dalen wij de wenteltrap weder af.

Onze wandelingen zijn nog niet ten einde. Op één der volgende dagen maken wij ons op tot een verren tocht

door de oostelijke weilanden. Sommigen bestellen daartoe een rijtuig bij het badhôtel, doch wij weten bij ervaring, dat alleen de voetganger het natuurgeliefte volle kan smaken. Langs verschillende wegen kan men de ingedijkte beemden doorkruisen. Hier en daar zien wij eenig bouwland met de gewone veldgewassen, maar bijna de geheele uitgestrektheid is hooi- en weideland. Welk een rijkdom van bloemen:

madelieven (*Bellis perennis*), paardbloemen (*Leontodon taraxacum*) en boterbloemen (*Ranunculus flammula* en *ranunculus acris*) hebben er de overhand. Daarboven verheffen zich de rozenroode, slippig ingesnedene bloemen der koekoeksbloem (*Lycnis flos cuculi*), terwijl het gedoornst stalkruid of de kattendoorn (*Ononis spinosa*) met zijne fraai roode, vlindervormige bloemen er groote perken vormt.

Minder idyllisch, schoon daarom niet minder landelijk is de eendenkooi, die wij op onze wandeling aantreffen. Elders gaven wij daarvan de

volgende beschrijving: Een eendenkooi herinnert u onwillekeurig aan eene vesting met wallen, grachten en loopgraven. Verbeeldt u een ruimen vijver, die in verband staat

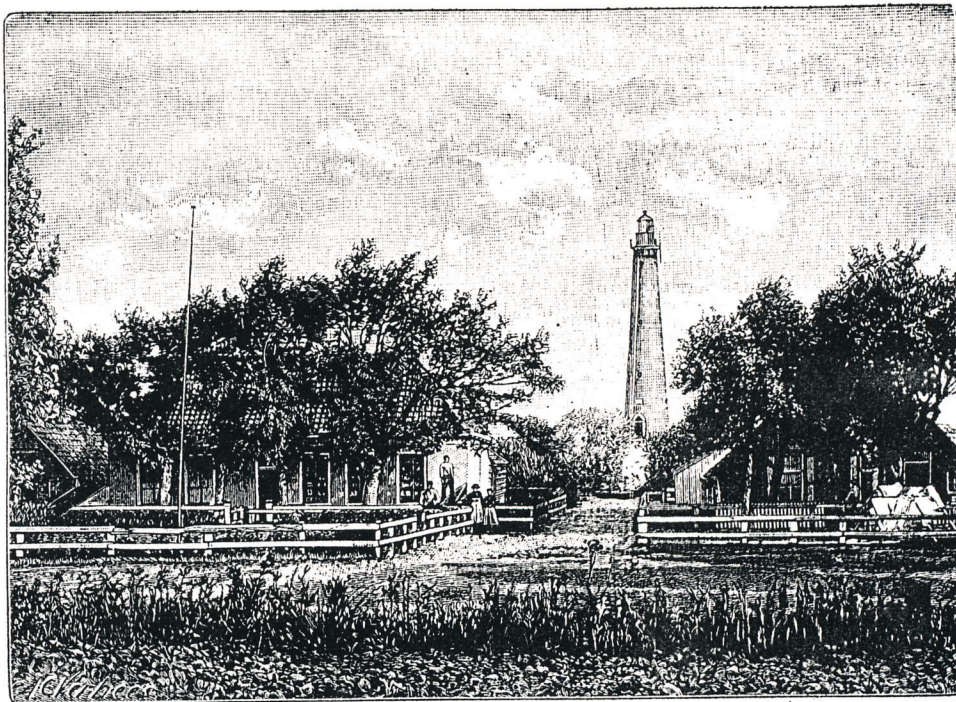
met eenige overdekte slooten, pijpen genaamd. Langs die pijpen verheft zich eene rieten schutting, en een aantal getemde eenden

is gewoon daarachter voedsel te ontvangen van den kooiker. De tamme eenden zijn lokvogels, die honderden wilde vogels overhalen om in dien aangename vijver, door houtgewas omgeven, wat rond te dartelen, als waren zij op het toovereiland van Circé. Ziet de kooiker door een loergaatje in deschutting, dat er een groot gezelschap aanwezig is, dan geeft hij het sein tot de voeding en hij

wordt door een wel afgericht en nieuwsgierigheidwekkend hondje bijgestaan, zoodat de wilde eenden met de tamme in de pijp zwemmen. Nu treedt de man, als een echte vogelverschrikker,

plotselijk van achter de schutting te voorschijn. De tamme eenden kennen hem en laten zich dus niets aan hem gelegen liggen, maar de wilde vliegen verschrikt op. Doch de pijp is van boven met een net overdekt en aan den ingang staat de bode des doods, de geheimzinnige man van achter de schermen. Zij zien echter nog een uitweg, een getralied deurtje aan

het einde der pijp. Zij vliegen derwaarts en, ja, het deurtje gaat gemakkelijk open, maar valt van zelf dicht achter elken vogel, die er binnendringt, en zij zijn in de macht van hun belager.

De zuidelijke vuurtoren met de opzichters-woning.

Lommerrijke laan tusschen de Voor- en Middenstreek.

Tot zoover de vermelde beschrijving. Verraderlijker inrichting bestaat voorzeker nergens ter wereld. De vogels, op reis naar het zuiden, worden alzoo op listige wijze verlokten en verschalkt en meêdoogenloos omgebracht.

Op één der volgende dagen begeven wij ons naar het westelijk aanvangspunt van den dijk, om langs dezen onzen tocht voort te zetten. Deze dijk, met gras begroeid, heeft, gelijk wij reeds zeiden, de lengte van nagenoeg een uur gaans. Aan onze linkerhand zien wij de ingedijkte weilanden en aan onze rechterhand eene smalle strook van buitendijkschen grond. Deze is met gras bekleed en wij vinden er tevens onderscheidene eigenaardige strandgewassen, zooals de blauw-groene zee-alsem (*Artemisia maritima*), de zeebloembies (*Juncus maritimus*) en de zeekraal (*Salicornia herbacea*), die als groente wordt gegeten.

Wij staan gedurig stil, want telkens doen zich nieuwe gezichtspunten voor ons op, nu eens op het dorp, dan weder op den Burcht, voorts op de verstrooide boerderijen en op de noordwaarts gelezene duinen. Eindelijk, na verloop van een paar uren, bereiken wij het oostelijk uiteinde van den dijk, de plek, waar deze zich aansluit aan de zuidelijke duinketen. Oostwaarts zien wij nog uitgestrekte groenlanden en verder vette slibgronden, die veel beloven voor de toekomst. Terwijl het eiland aan de westzijde door den golfslag van het Friesche Gat een weinig afneemt, wordt het aan de oostzijde grooter door gestadige aanslibbing. Men schat de oppervlakte van het eiland op duizend hectaren, waarvan ongeveer de helft in cultuur is, maar aan de oostzijde opent zich de gelegenheid, om door versterking der duinen, door greppeling en indijking nog omstreeks drie- of vierduizend hectaren te winnen, die in het bezit komen van den eigenaar van het eiland.

Onze wandeling doet ons weldra het oostelijk uiteinde van het dorp bereiken, en langs den straatweg keeren wij terug naar het badhôtel.

Maar wij zijn gekomen, om aan het strand de frissche zeelucht in te ademen, om in den schuimenden golfslag der Noordzee nieuwe levenskracht te verzamelen. Welnu, wij dalen het plankier af en wandelen op den harden bodem langs den waterzoom. De vloed komt op en stuwt zijne brekende golven gedurig verder landwaarts. Hij brengt ons nu en dan een bundel zeewier (*Zostera marina*), voorts het kalkachtig ruggebeen van den inktvisch, het zwarte, vierkante ei van den rog met uitsteeksels aan de hoeken, de schalen van oesters en mossels, eenige kinkhoorns, schotelvormige, doorzichtige of blauwgekleurde kwallen, zeesterren enz., die den natuuronderzoeker niet weinig belang inboezemen. Verschillende soorten van meeuwen zweven er rond met luid gekrijsch, terwijl de bergeend, de zandtuter en de scholekster zich naar de duinen begeven om aldaar te broeden. De kievit en de tureluur leggen er hunne eieren in de weilanden.

Een paar jaar geleden is zelfs een hert op het eiland gezien. Velen hielden het voor een sprookje, maar het bleek later waarheid te wezen, daar zijn rif ergens gevonden werd. Ongetwijfeld is het dier uit de provincie Groningen bij laag water het wad overgestoken.

Doch wij bevinden ons op het strand en nemen de badgelegenheid in oogenschouw. Ten westen ziet men het terrein voor dames en ten oosten dat voor heeren. Beide zijn voorzien van een aantal badkoetsen, en in het midden, tegenover het badhôtel, staat eene menigte badstoelen gereed voor hen, die zich bij het inademen der zeelucht aan de beschouwing van de zee of aan onderhoudende lectuur willen wijden. Het blijkt alzoo, dat hier niets ontbreekt, wat de badgast noodig heeft. Zelfs indien hij zeiltochtjes wil ondernemen op zee, vindt hij hiertoe eene boot gereed. Dat hiervan, vooral door jonge lieden, veel gebruik wordt gemaakt, behoeven wij nauwlijks te vermelden.

Het is Zondagavond en wij ontwaren dat er beweging is en leven in het Paviljoen, een vrij ruim houten gebouw dat vóór de stichting van het badhôtel tot vereenigingsplaats der badgasten diende. Daar verzamelt zich op Zondagavond de Schiermonnikooger dorpsjeugd, om er onder de leiding van twee vioolspelers hulde te brengen aan de muze van de danskunst. Wij gaan er binnen en overtuigen ons, dat orde en wellevendheid er niets te wenschen overlaten, dat de jeugdige ingezetenen aanzienlijke vorderingen hebben gemaakt in de kunstmatige voetbeweging. Wij nemen gaandeel in hunne opgewektheid en ontwaren dat zij zich wel in gezellige troepjes weder naar het dorp begeven.

Bij den terugkeer naar het hôtel zien wij oostwaarts de vuurtoren van Borkum en westwaarts het draaivuur van Ameland flikkeren, terwijl de beide Schiermonnikooger reuzen breede bogen hun glans over de woelige oppervlakte verspreiden.

De rijke flora van Schiermonnikoog spoort gewoonlijk badgasten aan tot het verzamelen van eene groote verscheidenheid van planten. Toen wij in een talrijk gezelschap het eiland verlieten, merkten wij op, dat velen ze op een minder gewone wijze met zich voerden. Zij hadden zij namelijk voorzien van een overlangs door midden gespleten stuk bamboe en van éene der helften een langwerpigen band vervaardigd, waarvan een aan de uiteinden vastgemaakt tot hengel diende. In dien bak hadden zij met wortels en aarde eene rij van de fraaiste gewassen, vooral orchideën, geplant als eene levende herinnering aan de dierden bezochte badplaats.

Schiermonnikoog is door een onderzeeschen telegraafkabel met den vasten wal verbonden, 't geen voor de badgasten eene zaak is van veel belang. Langs den draad kan de halve gevraagd worden, of er voor de bezoekers plaats is in het badhôtel, hetwelk na zijne opening reeds enkele malen ontkenning moest worden beantwoord. Er zijn echter twee logementen in het dorp, waar velen huisvesting kunnen vinden, terwijl onderscheidene ingezetenen bereid zijn om in hunne woningen aan badgasten een geschikt verblijf te bezorgen. Die hier gehuisvest zijn, hebben niettegenstaande de gelegenheid, in het badhôtel te middagmalen en er voor aan alle gezellige genoegens deel te nemen.

Men moet ook niet verzuimen eens met den «overvaarder» van Oostmahorn meê te gaan. De veerscheperen worden diend door ervaren zeelieden, die door en door bekend zijn met het vaarwater en met schranderen blik alle verschijnselen van den dampkring bespieden. Waait het een storm, zit de schipper rustig met het roer onder den arm en den schenkel van het zeil onder zijn bereik en doet met verwonderlijke hendigheid het vaartuig over de hoog getopte golven glijden. Hij ziet, hoe de baren komen aanrollen, hij bespiedt de strijken van den wind over de oppervlakte der wateren, houdt den vleugel aan den top van den mast in het oog en doet nog een reef in het zeil steken en het zwaard wat nader beneden duwen en volbrengt zijne taak met zoo uitstekend beleid, dat bij menschengeheugen geenerlei onheil bij het overvaren heeft plaats gehad.

De overvaarder is van ouds een Schiermonnikooger type. In den regel is hij slechts vergezeld van een half volwasen jongen, dien hij vriendelijk bejegent en met wien hij om het even alles deelt. Tot de eilandertypen behoort wijders de strandlooper, die, omgord met een stevig touw, waarin een handbijl steekt, en met eene ruige muts — liefst van hondenvel — op het hoofd, bij stormachtig weer zich reeds vroegtijdig strandwaarts begeeft, om te zien wat de zee voor hem heeft aangespoeld. Een type is er ook de rustende scheepsgenoot, die met eenige bedrijfsgenooten liefst op de Voorstreep over eene scheepslengte, als bevond hij zich nog op het dek, heen en weder wandelt en met een kenners blik de vaartuigen gelsaat, die Oostmahorn verlaten of zich op het wad vertooren.

Volgens Ede J. Visser is het onderschrift bij de voelbaarste tekening een misser. Hier heeft nimmer een opzichters-woning gestaan. In die tijd dat de tekening werd gemaakt (± 1889) was aan de Westkant de winkel van R. Leilinge. Aan de Oostkant woonden Pieter en Wietske Teusma. *

Oud kapitein Pieter Teusma was geboren in 1846 en stierf in 1912 op ⁶⁹jarige leeftijd. Zijn zoon Thijs Teusma geboren in 1873 stierf in 1967 op ⁹³jarige leeftijd.

De linn merrijke baan van de laatste tekening is de elfdalen streek. De tekst moet luiden: Linn merrijke baan tusschen de Voor en Langestreek.

Wij hebben eene beknopte beschrijving gegeven van het eiland Schiermonnikoog en een eenvoudig verslag van de indrukken, die wij in den vorigen zomer bij een bezoek dier badplaats hebben ontvangen. Een eiland in de Noordzee en wel een nederlandsch eiland, dat door gunstige reisgelegenheden gemakkelijk te bereiken is; een eiland, dat zich door bevallige natuursfereelen onderscheidt en tot velerlei wandelingen uitlokt; een eiland, dat in zijn uitstekend ingericht en ruim badhôtel een aangenaam en gezellig verblijf aan de badgasten aanbiedt, en waar de volle, krachtige golfslag der Noordzee en het zacht glooiende, harde strand tot het nemen van versterkende baden uitlokken; een eiland, waar alle bezoekers zich aangenaam te huis gevoelen in een gezelligen kring, zulk een eiland zal op den duur een breedten stoet van badgasten tot zich trekken. In onze verbeelding zien wij den tijd aanbreken, waarin andere ondernemers, in de overtuiging van goed succès, nieuwe hotels nevens het thans aanwezige op de fraaie duinen doen verrijzen, den tijd, waarin zelfs smaakvolle villa's aan den zee kant worden gebouwd, zoodat het vroeger bijna vergetene Schiermonnikoog eene plaats bekleedt onder de gezochte badplaatsen van ons werelddeel.

*

Bedoeld wordt: de Linnelijke vuurtoren met de opzichterswoning op het duin aan de Westkant van de toren (op de tekening bijna niet zichtbaar).

N.B. Dus op het duin! en niet aan de Langestreek.

Uit de oude foto-doos

DOOR BRAM SPIER

Het huis links is de Bazar van de familie Zeilinga. Dan volgt het huis van de weduwe Wietske Teensma de echtgenote van de oud gezagvoerder Pieter Teensma, die in de winter van 1917 is overleden. Het huis met dakkapel dat dan volgt is van Marie Zeilinga. Nog verder in oostelijke richting staat het huis van de weduwe Liesbeth Visser. Het laatste huis op de foto (alleen het dak is zichtbaar) is het huis van de weduwe Trijntje Visser-de Groot met inwonend haar broer Thomas de Groot (boer en voerman). U bent zijn naam al verschillende keren in onze verhalen tegengekomen. Het huis is later verbouwd en werd voorzien van een z.g. gebroken kap. Volgens verkregen informatie heeft deze verbouwing (onder voorbehoud) in 1925 plaatsgevonden en

kreeg het pand de naam pension "Catharina". Uit een telefoongesprek met Schiermonnikoog dat zojuist werd gevoerd ontvingen wij de mededeling dat een dochter Catharina sinds kort weer op het eiland woont.

Geheel rechts op de foto ziet u een praalwagen. Op enige afstand daarvoor wandelen 5 heren, burgemeester en wethouders.

Van de 2 heren aan de linkerkant zijn alleen de hoeden te zien, terwijl het gelaat van de middelste grotendeels schuil gaat achter de veldwachter. Achter Minnema (iets naar rechts) loopt burgemeester v.d. Berg en rechts naast de burgemeester de wethouder Ede Teensma. De muzikant links van veldwachter Minnema is Rie-

kert Visser (met zwarte pet en opzij kijkend). Links van Riekert met lichtgrijze sportpet en de Bugel voor zijn buik, de winkelbediende van de Bazar (naam onbekend). Links van deze onbekende een lange man met de pet achterover en de Piston nog voor de mond. Dit moet Jotsje Hoekstra (E. zoon) zijn, de latere winkelier en fotograaf wonende aan de Westkant van de Badweg. Na de 2e Wereldoorlog is Jotsje met zijn gezin naar Canada geëmigreerd waar hij op vrijdag 2 mei 1958 in Woodstock, Ontario is overleden. Voor Jotsje, een betrekkelijk kleine man met de muziek op de Hoorn: Melle Kalfsbeek, eerst boer, later pensionhouder aan de Middenstreek. De jongeman lopend in het gras op de voorgrond, enigszins onscherp afgebeeld en naar de fotograaf kijkend, is Gerrit Bakker, een broer van Foppe Bakker. De muzikant rechts achter Gerrit met grote lichte Ierse pet is Foppe Bakker, de vader van Eddie. Achter Foppe is nog juist te onderscheiden Watze Schaafsma.

Links van Gerrit Bakker, in grijs kostuum, lichte Ierse pet en de Hoorn voor de borst geklemd, loopt Ede Visser. De laatste man die we er uit konden halen is Lytje Willem. Hij bevindt zich voor Ede Visser aan de buitenkant van de stoet lopend, enigszins voorover gebogen met de Tuba onder zijn linkerarm. In latere jaren blies Willem bombardon. In een van de eerste jaargangen van de Dorpsbode schreef Lytje Willem een kort historisch verhaal dat zich in 1907 afspeelde: Emigratie per trekschuit naar Schiermonnikoog.

Op verzoek van een mevrouw op Schiermonnikoog die graag nog meer namen zou willen weten van mensen die op deze foto voorkomen vragen wij u contact met ons op te nemen als u nog iemand ontdekt: 05193/1670.

Onze dank aan een aantal dames en heren die heel lang met een vergrootglas op de foto gestuurd hebben en vooral aan Eddie Bakker op Schiermonnikoog, die over 2 dezelfde foto's beschikte en die ons een exemplaar voor publicatie en voor onze verzameling afstond.

Uit de oude foto-doo's

DOOR BRAM SPIER

Met de muziek mee! Langestreek 1928

men. Van links naar rechts: Helemaal vooraan met donkere pet en kleine trom KLAAS VERWER, gevolgd door een man met donkere gleufhoed en dirigeerstok, de directeur E. TEENSTRA. De jongeman in wit overhemd die het vaandel draagt is bediende bij de BAZAR van R. Zeilinga, zijn naam is onbekend. 10 jaar later is een andere bediende van de bazar lid van de fanfare: WIETZE LANDMAN. We vermelden dit, omdat er verschil van mening bestaat over de identiteit van de vaandeldrager van de foto van vandaag. De naam van de jongen met de kleine trom zijn we ook niet aan de weet gekomen. De man die dan volgt is zo populair, dat iedereen hem kent: ANNE VISSER, de drager van de grote trom. In de man achter de grote trom herkennen we één van de gebroeders VISSER, dochtwijfelen bij het noemen van zijn voornaam: FREERK of RENZE? Vervolgens komt PIET HOEKSTRA met de bekkens en daarachter, maar rechts kijkend, de

BOMBARDON dragende timmerman SIMON DIJKSTRA. U heeft zijn foto al eens eerder in deze rubriek gezien, in de timmerwerkplaats van JAN HOOGHART. Rechts van SIMON de dorpsveldwachter MINNEMA met naast deze en slechts gedeeltelijk zichtbaar JACOB DRENT (draagt een trombone). 2 muzikanten zijn helaas niet te herkennen omdat ze schuil gaan achter hun collega's, maar de volgende 3 plukken we er zo maar uit: JAN DOBBINGA bariton, MELLE KALFSBEEK bariton, zoon DOUWE KALFSBEEK bariton. De andere jongen met korte broek zou JILT VISSER kunnen zijn, doch zeker weten doen we het niet. De volgende muzikant (met gleufhoed) is EDE JEPPE VISSER en daarna komen respectievelijke LEO V.D. VEEN, WIEGER V.D. GEEST, RIEKERT VISSER, PAULUS DIJKSTRA, GERRIT VISSER, JOTSJE HOEKSTRA. De namen van de 2 jeugdige muzikanten die voor LEO en WIEGER staan zijn ook onbekend

gebleven. Een drietal toeschouwers werd eveneens herkend. Ze staan onder de 2e boom van rechts en achter MELLE KALFSBEEK: TJEERD VISSER en FEYE FABER, alle 2 met witte pet en voor hen ARIE BRAND met gleufhoed.

De foto is genomen op het grasveld ten Westen van de Bazar aan de Langestreek op Schiermonnikoog. De boerenwagen is al op de moderne toer. De wielen zijn reeds voorzien van luchtbanden, terwijl in de wagen speciale verwisselbare zitbanken zijn aangebracht.

De wagen met het bijbehorende span paarden waren het eigendom van Jaap Visser die niet op de foto staat maar vertegenwoordigd wordt door zijn zoon Jilke Visser (2e van links, met gleufhoed). De voorman in het donkere pak is Klaas Matroos. Op de eerste bank hebben plaatsgenomen Truusje Hoekstra en Marten Kruisinga. Marten is thans gepensioneerd gezagvoerder en woont in Bussum. Zijn tweede huis staat echter op Schiermonnikoog aan de Middenstreek en is in onze „Middenstreek-memories” al eens uitvoerig besproken. In zijn jeugdjaren kwam Marten vroeger veel bij zijn oom en tante de familie Bouma op Oostma-

Schiermonnikoog Kallemooi 1937: Pinksterrijden

Uit de oude foto-doo's

DOOR BRAM SPIER

horn en hij had op de Skâns een zeer speciale vriend: Jelle Haaima. Het tweetal ging vaak op het wad, op de hoek van de Bant, op scharren peuren. Ook lazen we onlangs nog een prachtig gedicht dat door Marten was gemaakt ter gelegenheid van Jelle's eerste echte zee-reis en dat we, mits de auteur toestemming verleent, graag nog eens willen publiceren.

Op het tweede bankje zitten Anneke de Jong en Harke Wiersma, de zoon van de toenmalige Ned. Herv. dominee op Schiermonnikoog. Op de derde bank

ziet u Neeltje Matroos en Bennie van Bon, thans gepensioneerd gezagvoerder. We hebben een baardige Bennie onlangs 's avonds nog op de t.v. kunnen zien in een programma waarin uitvoerig aandacht werd besteed aan de Waddenzee en de eilanden.

Tenslotte zien we achter in de wagen Catharina Visser met links van haar Tjalling de Jong en rechts Cor Visser. Het huis met de zonneschermen op de achtergrond is de Bazar. Thans staat op deze plaats Hotel-Pension "Zonne-weelde", Langestreek 94.

Foto is vermoedelijk genomen in 1935 i.v.m. de aanwezigheid van Harke Wiersma. Zijn vader dominee Wiersma, N.H. predikant op Schiermonnikoog 1930 - 1935.

Schiermonnikoog. Panorama.

1916 uitgave M. Bockhout

Deze foto die in ieder geval vóór 1914 (mogelijk zelfs nog vóór 1910) van uit het Noordelyk galweg van het torentje N.H. kerk is genomen en die in 1916 door E. J. Boekhout als ansicht kaart is uitgegeven vanuit zijn nieuwe winkel aan de Elfdonstreek, geeft een prachtig overzicht van de Langestreek West-Oost en van het 1^e gedeelte van de Badweg Zuid-Noord.

De Chr. School aan de Badweg, die pas in 1915 gereed kwam, is er nog niet, maar wel het grote stuk aardappel grond van Hendrik de Boer waarop later de school zou worden gebouwd.

Rechts onder op de foto is nog juist een gedeelte van het kerkhof zichtbaar. Langs het woonwispad van de Langestreek staat een rij jonge iepen, die ieder door een paal worden gesteund.

Geheel links achter de bomen is het dak te onderscheiden van het huis van de familie Thunnis Lubbe. Dit huis stond Oost-West. Ten Oosten van dit pand stond het huis van kapitein Aaltje Bakker en zijn vrouw Engelina. Het dak van dit huis, dat Noord-Zuid stond, is nog juist tussen de bomen door zichtbaar.

Verder in Oostelijke richting zijn de daken waarneembaar van 2 huizen die in de richting Oost-West werden gebouwd. Onder het eerste dak van deze twee panden stond het huis van Eyse Karst, dat in 1905 werd opgeleverd en rechts daar naast het huis van Feye Karst.

Het Rijpad (achter de 6^e boom) van het "woonspaid" van de Raangestreek kwam precies ten Westen van het huis van Eyse Karst uit. Op de Oostelijke hoek van dit rijpad stond rechts van de boom een lantaarnpaal die van onderen donker groen en van boven grijs wit was geschilderd. (Deze lantaarnpaal is op de foto duidelijk te zien).

Rechts naast het huis van Teye Karst stond Noord-Zuid het huis van Jeppe Teunstra (moeilijk op de foto te onderscheiden) en daar naast Oost-West het huis van de opzichter van 's Rijks kustverlichting P.C. Gitz. Het houten hek om het Stek tegenover dit huis is duidelijk zichtbaar.

Daar het volgende huis Noord-Zuid woonde tot ongeveer 1909 Deenwe Tietje. Dit huis werd later afgebroken. Op dezelfde plaats werd in 1914 het huis van Theunis Karst gebouwd. Nog verder in Oostelijke richting, op de Westelijke hoek van de Badweg, stond het huis van Aafke Bep. Dit laatste huis was Oost-West gebouwd.

Boven de 3 personen die op de Badweg lopen is een gedeelte van een groot wit stuifduin goed zichtbaar. Het witte zand van dit duin werd door veel mensen uit het dorp gebruikt als schoonmaakmiddel en om bij voor komende gelegenheden het straatje bij het huis mee te bestrooien. Voor kinderen was dit duin een ideale speelplaats.

Schiermonnikoog. Panorama.

Trijntje de Groot * 1 - 11 - 1880 Edinborough
† 23 - 9 - 1947 "
was getrouwd met

Cornelis Theod. Visser * 24 - 4 - 1842 "
† 20 - 12 - 1917 New York

Trijntje de Groot was een dochter van Ate de Groot
en Catharina Geertuida Rademaker

Trijntje de Groot had 2 broers:

Fey de Groot, lichtwachter

Thomas de Groot, vachter (wieer redding boot)

De weduwe Trijntje Visser - de Groot begon na
de dood van haar man een pension aan de
Lange street "Pension Catharina"

Jan ~~Willems~~ Klerk leerling Tevartschool ± 1920/30
was in de kerk in "pension Catharina"

Het huis van Trijntje Visser - de Groot was het 4^e
huis ten Oosten van het Remte Gasp.

Haar broer Thomas de Groot was vrijgezel en woon-
de samen met zijn zuster Trijntje Visser - de Groot.

"Pension Catharina"

Kinderen van Cornelis Tjeerd Visser en Thijntje de Groot

- 1 Anna Cornelia * 1905
- 2 Ate * 1907 *Zie blad 2. 31½
Schiermonnikoog
Geslachten.*
- 3 Tjeerd Cornelis * 1909
- 4 Catharina Gertruida * 31-½ - 1915; werd
onderwijzeres in Amsterdam, bleef ongehuwd.
Zij staat op een foto die genomen is aan de
elfielden steek, "blad 2. 42" "Schiermonnikoog
van Vroeger"
en op een foto ± 1935 genomen op de kop van
de steiger. Catharina staat achter Robbina
Visser. Visser.